

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра туризму та рекреації

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:

**«Проектування туристичного продукту Львівської області
на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму»**

Студентки 2 курсу 10 групи
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 242 «Туризм»
спеціалізації «Міжнародний
туристичний бізнес»

(підпис)

Матющенко
(Кужик) Галини
Василівни

Науковий керівник
к.е.н., доц.

(підпис)

Дупляк Тетяна
Петрівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

(підпис)

Ткаченко Тетяна
Іванівна

Київ 2019

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра туризму та рекреації
Спеціальність 242 «Туризм»
Спеціалізація «Міжнародний туристичний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри

Т.І. Ткаченко

«25» січня 2019 р.

**Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу студентці****Матющенко (Кужик) Галині Василівні**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи:

«Проектування туристичного продукту Львівської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму»

Затверджена наказом ректора від «13» грудня 2018 р. № 4672

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 16 листопада 2019 року**3. Цільова установка та вихідні дані до випускної кваліфікаційної роботи:**

Мета роботи: дослідження теоретичних та практичних аспектів проектування та просування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму на міжнародному ринку, а також розробка рекомендацій щодо його удосконалення

Об'єкт дослідження: процес проектування та просування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму на міжнародному ринку

Предмет дослідження: теоретичні, методологічні та практичні аспекти проектування та просування туристичного продукту Львівської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму

4. Перелік графічного матеріалу

Рис. 1.1. Структура лікувально-оздоровчого туризму; Табл. 2.4. Динаміка санаторно-курортних та оздоровчих закладів Львівської області за 2008-2017 рр.; Табл. 2.7. Напрями використання бюджетних коштів на розвиток та просування туризму у Львівській області у 2019 р., тис. грн.; Рис. 3.1. Напрями удосконалення туристичного продукту Львівської області; Табл. 3.2. Програма лікувально-оздоровчого туру в санаторій «Шкло».

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1 розділ	Дупляк Т.П.	25.01.2019 р.	25.01.2019 р.
2 розділ	Дупляк Т.П.	25.01.2019 р.	25.01.2019 р.
3 розділ	Дупляк Т.П.	25.01.2019 р.	25.01.2019 р.

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ НА РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність та характерні риси лікувально-оздоровчого туризму

1.2. Етапи розробки продукту лікувально-оздоровчого туризму

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

2.1. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області

2.2. Аналіз ринку лікувально-оздоровчого туризму Львівської області

2.3. Маркетингове дослідження стратегії просування лікувально-оздоровчого туризму Львівської області на міжнародний ринок

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

3.1. Програма заходів щодо удосконалення туристичного продукту Львівської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму

3.2. Обґрунтування пропозицій щодо удосконалення туристичного продукту Львівської області на ринку лікувально-оздоровчого туризму

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

7. Календарний план виконання роботи:

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Вибір і затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	01.09.2018-12.12.2018	13.12.2018
2	Оформлення і затвердження завдання на роботу	13.12.2018-03.02.2019	25.01.2019
3	Написання та попередній захист 1 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	04.02.2019 - 24.05.2019	24.05.2019
4	Написання та оформлення наукової статті	до 01.06.2019	
5	Написання та попередній захист 2 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	25.05.2019-31.08.2019	31.08.2019
6	Написання та попередній захист 3 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	01.09.2019-20.10.2019	20.10.2019
7	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи за структурою, представлення роботи на кафедрі та попередній захист у комісіях	21.10.2019-03.11.2019	03.11.2019
8	Доопрацювання, оформлення, друкування, підготовка матеріалів до захисту	04.11.2019-15.11.2019	15.11.2019
9	Представлення готової зшитої випускної кваліфікаційної роботи на кафедрі	16.11.2019	
10	Захист випускної кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії	Згідно розкладу	

8. Дата видачі завдання «25» січня 2019 р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи

_____ (прізвище, ініціали, підпис)

10. Гарант освітньої програми

_____ (прізвище, ініціали, підпис)

11. Завдання прийняв до виконання студент-дипломник

_____ (прізвище, ініціали, підпис)

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи

Студентка Матющенко (Кужик) Галина Василівна виконала випускну кваліфікаційну роботу у повному обсязі в установлені терміни згідно з календарним планом виконання роботи.

За змістом, структурою та оформленням робота відповідає вимогам вищої школи, має практичне значення та наукову новизну, актуальний напрям досліджень. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі визначено теоретичні підходи проектування та просування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму на міжнародний ринок.

У другому розділі оцінено ефективність стратегії просування лікувально-оздоровчого туризму Львівської області на міжнародний ринок.

У третьому розділі визначено основні напрями підвищення ефективності просування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму Львівської області на міжнародний ринок.

Випускна кваліфікаційна робота рекомендується до захисту в ЕК та заслуговує на позитивну оцінку.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

(підпис)

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота студента _____

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту в екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____

(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ НА РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО- ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ.....	10
1.3. Сутність та характерні риси лікувально-оздоровчого туризму.....	10
1.4. Етапи розробки продукту лікувально-оздоровчого туризму.....	14
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО- ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ.....	20
2.1. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області.....	20 26
2.2. Аналіз ринку лікувально-оздоровчого туризму Львівської області...	
2.3. Маркетингове дослідження стратегії просування лікувально- оздоровчого туризму Львівської області на міжнародний ринок.....	32
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ.....	41
3.1. Програма заходів щодо удосконалення туристичного продукту Львівської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.....	41
3.2. Обґрунтування пропозицій щодо удосконалення туристичного	48

продукту Львівської області на ринку лікувально-оздоровчого туризму...	
Висновки	до розділу 55
3.....	
ВИСНОВКИ.....	57
..	
СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ 61
ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	65
...	

ВСТУП

Актуальність теми. Виникнення і розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні зумовлені унікальним набором природних, рекреаційних ресурсів та цілою мережею різноманітних лікувально-оздоровчих закладів, які можуть задовольнити досить широкий спектр потреб туристів з метою лікування та реабілітації. Лікувально-оздоровчий туризм є невід’ємною складовою частиною внутрішнього і міжнародного ринку туристичних послуг. Він є одним з найбільш стійких видових туристичних ринків України і пріоритетних напрямів, який найбільше потребує підтримки і скоординованого розвитку.

Здоров’я для кожної людини стало запорукою повноцінного, щасливого і тривалого життя. Турбота про здоров’я, підвищення життєвої активності стали невід’ємною частиною сучасної системи цінностей. Зростає кількість людей, які прагнуть підтримувати хорошу фізичну форму, а за необхідності своєчасно отримувати якісну медичну допомогу. Природно, з’являються соціальні суб’єкти, що надають оздоровчі, лікувально-реабілітаційні та медичні послуги. Їх територіальна локалізація залежить від природних, історико-культурних і соціально-економічних особливостей країн і територій. Усе це формує розвиток лікувально-оздоровчого туризму.

Попит на подорожі за здоров'ям постійно зростає. Це пов'язано, з одного боку, з тим, що з'являється можливість вибору, в якій країні і в якій клініці лікувати захворювання, а можливо, робити операцію і проходити реабілітацію. З іншого боку, приводом для лікувально-оздоровчого туризму є його економічна складова. У багатьох країнах лікування пацієнту коштує значно дешевше, ніж на батьківщині, і рівень медичних послуг, що надаються, значно вищий. Враховуючи, що медичний туризм дозволяє заощадити пацієнту до 70% витрат при виїзді в іншу країну з метою отримання медичної допомоги, то зростання цього сектора економіки очікується на рівні 35% на рік. У зв'язку з цим спостерігається зростання числа країн що спеціалізуються на наданні цього виду послуг.

Вагомий внесок у дослідження розвитку лікувально-оздоровчого туризму та санаторно-курортної діяльності зробили наступні вітчизняні вчені: Брусільцева Г., Габчак Н., Дубінський С., Кифяк В., Рутинський М. та інші. Однак попри значну кількість досліджень, особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні залишаються недостатньо розкритими.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів проектування та просування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму на міжнародному ринку, а також розробка рекомендацій щодо його удосконалення.

Відповідно до мети дослідження ми виділяємо наступні **завдання**:

- визначити сутність та характерні риси лікувально-оздоровчого туризму;
- надати характеристику етапам розробки продукту лікувально-оздоровчого туризму;
- оцінити туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області;
- проаналізувати ринок лікувально-оздоровчого туризму Львівської області;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення туристичного продукту Львівської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого

туризму;

- розробити обґрунтування реалізації заходів, щодо удосконалення туристичного продукту Львівської області на ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Об'єктом дослідження процес проектування та просування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму на міжнародному ринку.

Предметом дослідження – теоретичні, методологічні та практичні аспекти проектування та просування туристичного продукту Львівської області на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Методи дослідження, джерела інформації. У процесі дослідження і при обґрунтуванні його результатів використовувались методи теоретичного узагальнення та порівняння; методи логічного узагальнення (при формуванні висновків); системного підходу (при аналізі показників розвитку лікувально-оздоровчого туризму Львівської області) та ін.

Теоретичною і методологічною основою роботи є фундаментальні дослідження лікувально-оздоровчого туризму, праці та публікації вітчизняних вчених і практиків, у яких висвітлюються методологічні засади формування системи проектування та просування лікувально-оздоровчого туризму. Інформаційною базою дослідження виступають законодавчі та інші нормативні документи з питань туризму; інформаційні дані; матеріали періодичних видань, статистична звітність Львівської області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних аспектів проектування та просування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму. У роботі виділено основні напрями удосконалення стратегії розвитку туристичної дестинації «Львівська область».

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення результатів проведеного дослідження полягає у тому, що рекомендації щодо просування лікувально-оздоровчого туризму Львівської області сприятимуть підвищенню ефективності стратегії просування його на міжнародний ринок.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження проектування та просування туристичного продукту лікувально-оздоровчого туризму частково відображені у науковій статті «Характерні риси розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні» у збірці наукових статей студентів магістрів КНТЕУ (дод. А).

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, вступу та висновків, списку використаних джерел (38 найменування), 4 додатки, а також містить 9 таблиць та 11 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ НА РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність та характерні риси лікувально-оздоровчого туризму

Останнім часом у світі спостерігається зростання інтересу туристів до лікувально-оздоровчого туризму. Швидкий темп життя, безліч стресових ситуацій, зростання потоку інформації, несприятлива екологічна обстановка в більшості країн змушує людей звертатися до цього виду туризму. Подорожі з лікувальними цілями були відомі ще в стародавніх Греції й Римі, громадяни яких використовували цілющі джерела та місця зі сприятливим кліматом для того, щоб зміцнити здоров'я. Мотивація подорожей на курорти з роками не змінилася. Людей, які бажають відпочити, приваблюють у курортні місцевості цілющі властивості природних факторів.

У Законі України «Про туризм» указано на існування лікувально-оздоровчого туризму як окремого виду [28], однак дефініції його не визначено. Варто зазначити, що в науковців також немає спільної думки щодо трактування терміна «лікувально-оздоровчий туризм». Так, деякі українські вчені вважають, що цей вид туризму: є складовою частиною іншого виду туризму – рекреаційного, тобто подорожі з метою відпочинку, оздоровлення і лікування [13].

Інші автори стверджують, що лікувально-оздоровчий туризм це сукупністю двох видів туризму, наприклад: «лікувального (для лікування в санаторно-курортних закладах) та оздоровчого (для відпочинку та профілактики захворювань). Зрозуміло, що лікувальний і оздоровчий туризм часто поєднують через споріднену мету подорожі та реалізацію цієї мети на основі використання однієї бази. Лікувально-оздоровчий туризм поділяється на лікувальний, метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань, і профілактичний (веллнес-туризм), спрямований на підтримку

організму в здоровому стані і збереження балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини. Веллнес-туризм, у свою чергу, може бути активним (спорт і фітнес) та пасивним (програми краси). Термін «wellness» у науковій літературі з'явився порівняно недавно та означає прекрасний стан як тіла, так і душі, релаксацію, поживлення сил організму через активну оздоровчу діяльність [32].

Метою лікувально-оздоровчого туризму – є комплексне використання природних лікувальних факторів і рухової діяльності в лікувально-профілактичних цілях. Він має низку визначальних ознак:

- перебування на будь-якому курорті, незалежно від захворювань, повинно бути достатньо тривалим (не менше трьох тижнів), інакше бажаного оздоровчого результату (ефекту) не досягнути;
- лікування на курортах коштує дорого. Цей вид туризму розрахований переважно на заможних клієнтів, звичайно орієнтованих не на стандартний набір медичних послуг, а на індивідуальну програму лікування;
- на курорти їдуть люди старшої вікової групи, коли загострюються хронічні хвороби або ослаблений організм не може справлятися із щоденними стресами на роботі і в побуті. Відповідно ці туристи роблять вибір між курортами, що спеціалізуються на лікуванні конкретної хвороби, курортами змішаного типу, які мають загальнозміцнювальний вплив на організм і сприяють відновленню сил [31].

Часто медичний туризм ототожнюють із оздоровчим. Проте ці поняття не ідентичні. Оздоровчий туризм передбачає подорожі та відвідування курортів та інших закладів, що пропонують здебільшого оздоровчі послуги, які включають широкий спектр від терапевтичних до різноманітних фітнес- та релакс-програм. Водночас медичний туризм передбачає першочергово отримання медичної допомоги для подолання цілком визначеної конкретної проблеми зі здоров'ям. У такому контексті він тісно інтегрований з системою медичних закладів. А оздоровчий туризм орієнтується на рекреаційно-туристичну інфраструктуру: санаторіях, пансіонатах, базах відпочинку (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Структура лікувально-оздоровчого туризму [19]

Медичний туризм розглядають як форму лікувально-оздоровчого туризму, для якої характерною є організація стаціонарного/амбулаторного розміщення туристів з метою поєднання послуг з лікування певного захворювання (на основі надання медичних маніпуляцій) та відпочинку (на основі пропозиції додаткових туристичних послуг). У цьому аспекті доцільно здійснити поділ послуг медичного туризму на профілюючі (цільові) і забезпечуючі (інфраструктурні). До профілюючих віднесено медичні послуги, спрямовані на ліквідацію захворювань, тобто входять у рамки лікування. Забезпечуючими вважаються послуги з відпочинку медичних туристів.

Індустрією лікувального туризму постає з 80-х років ХХ ст., однак історія його розвитку сягає глибини віків. Цілющі властивості природних факторів, як і раніше, ваблять хворих у курортні місцевості. Потоки туристів, які мандрують з лікувальними цілями, на разі ще не такі численні, як з метою відпочинку і розваг, однак вони стрімко зростають та їх географія розширюється. Коротко охарактеризуємо сучасний ринок лікувально-оздоровчого туризму в Європі.

Основні райони лікувально-оздоровчого туризму Старого Світу знаходяться в Центральній і Східній, а також Західній Європі. Колишні соціалістичні країни мають багаті традиції курортної справи, володіють широким спектром цілющих природно-кліматичних ресурсів, використовують сучасні високоефективні методи профілактики захворювань, лікування і реабілітації пацієнтів. Встановивши порівняно низькі ціни на курортне обслуговування за високого терапевтичного ефекту, вони одержали конкурентну перевагу і контролюють більшу частку європейського ринку лікувально-оздоровчого туризму. У країнах Західної Європи розміщені такі курорти світового значення: Баден-Баден і Вісбаден (Німеччина); Ніцца (Франція); Бат (Велика Британія); Спа (Бельгія) та інші. Більшість курортів Західної Європи зосереджені в Німеччині, Австрії і Швейцарії. У Південній Європі лікувально-оздоровчий туризм розвинений мало. На українському ринку лікувально-оздоровчого туризму за кількістю санаторіїв і пансіонатів із лікуванням першість належить Львівській та Одеській областях [5].

Лікувально-оздоровчий туризм зазнає суттєвих змін. Традиційні санаторні курорти перестають бути місцем лікування і відпочинку осіб старшого віку і стають поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широке коло споживачів. Потенційний клієнт-рекреант із ближнього зарубіжжя вимагає підвищення комфортності в сфері санаторно-курортного лікування, загалом воно зорієнтоване на платоспроможне населення з високим рівнем доходів. Нові підходи щодо забезпечення якісного функціонування санаторно-курортної та оздоровчої сфер, які забезпечують і проводять ефективну оздоровчу діяльність в умовах ринкових відносин є вкрай актуальними.

У минулому санаторно-курортні та оздоровчі заклади України працювали більш динамічно і були зорієнтовані на розвиток масового оздоровлення населення. В даний час вектори різко змінились в умовах ринкового господарювання і кожен заклад, отримавши самостійність, сам створює свій бізнес-план щодо своєї ніші перебування в конкурентному середовищі. Якість

оздоровчого процесу виходить на перші позиції і вона передбачає впровадження інноваційних методів профілактичного лікування й оздоровлення, вивчення та застосування нетрадиційних методів медицини. Важливою на даному етапі є оцінка санаторно-курортної послуги, яка повинна носити комплексний характер і включати в себе як основні так і додаткові послуги. До основних належать – оздоровчі, місця проживання, харчування, а до додаткових – екскурсійні, анімаційні та інші.

1.2. Етапи розробки продукту лікувально-оздоровчого туризму

Сучасний ринок лікувально-оздоровчого туризму включає підприємства розміщення, що надають лікувальні послуги (санаторії, курортні клініки, спа-готелі), туристичні фірми (підприємства-посередники, що продають ці послуги) і самих туристів (відпочивальників). Залежно від цілей діяльності курорти можуть виконувати такі функції:

- санаторно-лікувальне лікування;
- медична реабілітація хворих;
- оздоровчий відпочинок і профілактика захворювань;
- культурно-лікувальна і дозвіллева рекреація [10].

Лікувально-оздоровчий сервіс у санаторно-курортних закладах як спеціалізований процес спрямований на організацію відпочинку і вдосконалення здорового способу життя споживача (відпочивальника) за рахунок оплати конкретних послуг.

У зв'язку з особливостями надання сервісу сформувалися певні форми лікувально-оздоровчих послуг: лікувально-оздоровчі процедури, оздоровча зарядка, лікувальна фізкультура під керівництвом інструктора і самостійно, туристичні заходи (прогулянка, ближній туризм, мандрівки тощо), сонячні, водяні і повітряні ванни, рухливі ігри та ін.

Лікувально-оздоровчими програмами для відпочивальників (туристів) передбачені заходи, які можна поділити на такі групи:

- 1) екскурсійно-інформаційні заходи: екскурсії (різні за тематикою, засобами пересування та місцем проведення);
- 2) культурно-видовищні заходи: відвідування концертів, театрів, фестивалів мистецтв, фольклорних програм та ін.;
- 3) розважальні заходи: різноманітні конкурси, анімаційні програми, атракціони, ігри, вікторини, аукціони і свята, відвідування розважальних закладів (аква- і тематичних парків) та ін.;
- 4) спортивно-оздоровчі заходи: заняття різними видами спорту і навчання різним його видам; заняття оздоровчою фізкультурою; масаж і голкотерапія; різноманітні фізіопроцедури; відвідування сауни, лазні чи басейну, фітнесцентру; організація спортивних змагань, рухливих конкурсів та ігор; річкові та морські прогулянки; одно- та багатоденні походи; рафтинг, яхтинг, дарт, дайвінг, каякінг, парапланеризм, кінні прогулянки та ін.;
- 5) соціальні заходи: вечори і зустрічі, форуми і мітинги, відвідування спецоб'єктів — промислових підприємств, сільськогосподарських, навчальних та дитячих закладів та інших установ; відвідування сімей, участь у трудових акціях [33].

Укладання лікувально-оздоровчих програм для санаторно-курортних закладів передбачає такі сім етапів розробки лікувально-оздоровчого продукту (рис. 1.2).

Такий складний багатоступеневий процес, як розробка лікувально-оздоровчого продукту, охоплює:

- маркетингові дослідження;
- аналіз сегментів ринку і конкурентів;
- запропонований споживчий попит;
- місця розташування курорту;
- кон'юнктури ринку туристичних послуг;
- оцінку реальних витрат на розробку, рекламу і просування послуг.

Рис. 1.2. Основні етапи розробки продукту лікувально-оздоровчого туризму [32]

Перелік робіт зі створення лікувально-оздоровчого продукту (програми) включає:

- дослідження ринку потенційного попиту;
- пошук партнерів – постачальників товарів і послуг;
- перевірку наявності послуг і встановлення адекватності інформації, що надійшла раніше;
- підготовку договорів (контрактів) про співпрацю з постачальниками та реалізаторами турпродукту і ведення переговорів;

- інформаційно-методичне забезпечення (складання програм перебування, інформаційних листів, калькуляції, паспорта туристичного маршруту тощо);
- реалізацію лікувально-оздоровчих турів споживачам;
- оформлення документів для здійснення подорожі;
- безпосереднє обслуговування туристів і контроль за наданням певної кількості та якості послуг;
- інші види робіт [18].

Важливу роль при створенні програм перебування відіграють запити туристів, оскільки тип клієнтури безпосередньо впливає на структуру лікувально-оздоровчого туру, визначення мети та вибір курорту на карті світу.

На Міжнародному конгресі із лікувально-оздоровчого туризму, що відбувся в Італії, була відзначена важливість розвитку цього виду туризму для сучасного суспільства і необхідність у зв'язку з цим широкомасштабного дослідження ринку відпочинку і лікування, розробки і впровадження стандартів курортного обслуговування.

Можна виділити основні фактори, які зумовлюють розвиток лікувально-оздоровчого туризму:

1. Створення загальносвітового інформаційного простору (Інтернет) і принципово нових засобів зв'язку.
2. Розповсюдження швидкісних видів транспорту.
3. Виникнення міжнародного ринку туристичних послуг.
4. Розповсюдження англійської мови як мови міжнародного спілкування.
5. Підвищення життєвого рівня в розвинених країнах та країнах, що розвиваються, і, матеріальна база українських лікувально-оздоровчих закладів.

І якщо перші чотири фактори є суто логічним підґрунтям розвитку лікувально-оздоровчого туризму, то саме останній фактор, як це й не парадоксально звучить, дає можливості для стрімкого зростання лікувально-оздоровчого туризму і залучення іноземних клієнтів. Це пояснюється значним розривом у ціновій політиці. Пройти обстеження, лікувальні та оздоровчі

процедури в українських закладах та окремих «вузьких» спеціалістів у рази дешевше, ніж закордоном [9].

Виникнення і розвиток лікувально-оздоровчого туризму в нашій країні зумовлені унікальним набором природних, рекреаційних ресурсів та цілою мережею різноманітних лікувально-оздоровчих закладів, які зможуть задовольнити досить широкий спектр потреб туристів з метою лікування та реабілітації.

Висновки до розділу 1

1. Лікувально-оздоровчий туризм поділяється на лікувальний, метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань, і профілактичний (веллнес-туризм), спрямований на підтримку організму в здоровому стані і збереження балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини. Веллнес-туризм, у свою чергу, може бути активним (спорт і фітнес) та пасивним (програми краси).

2. Індустрією лікувальний туризм постає з 80-х років ХХ ст., однак історія його розвитку сягає глибини віків. У країнах Західної Європи розміщені такі курорти світового значення: Баден-Баден і Вісбаден (Німеччина); Ніцца (Франція); Бат (Велика Британія); Спа (Бельгія) та інші. Більшість курортів Західної Європи зосереджені в Німеччині, Австрії і Швейцарії. У Південній Європі лікувально-оздоровчий туризм розвинений мало. На українському ринку лікувально-оздоровчого туризму за кількістю санаторіїв і пансіонатів із лікуванням першість належить Львівській та Одеській областях.

3. Лікувально-оздоровчий сервіс у санаторно-курортних закладах як спеціалізований процес спрямований на організацію відпочинку і вдосконалення здорового способу життя споживача (відпочивальника) за рахунок оплати конкретних послуг. Залежно від цілей діяльності курорти можуть виконувати такі функції: санаторно-лікувальне лікування; медична

реабілітація хворих; оздоровчий відпочинок і профілактика захворювань; культурно-лікувальна і дозвіллева рекреація.

4. Такий складний багатоступеневий процес, як розробка лікувально-оздоровчого продукту, охоплює: маркетингові дослідження; аналіз сегментів ринку і конкурентів; запропонований споживчий попит; місця розташування курорту; кон'юнктури ринку туристичних послуг; оцінку реальних витрат на розробку, рекламу і просування послуг. Важливу роль при створенні програм перебування відіграють запити туристів, оскільки тип клієнтури безпосередньо впливає на структуру лікувально-оздоровчого туру, визначення мети та вибір курорту на карті світу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

2.1. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області

Львівська область розташована на заході України та межує з Волинською, Рівненською, Тернопільською, Івано-Франківською та Закарпатською областями. Має вихід до державного кордону з Республікою Польща. Область належить до найбільш густозаселених у країні (120 осіб на 1 кв. км.). Обласним центром є м. Львів. Адміністративно область поділяється на 20 районів (дод. Б). По території Львівської області пролягають міжнародні комунікації, які з'єднують Україну з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Північна частина області відокремлена долиною Дністра від Передкарпаття. На південному заході області розташовані хребти Українських Карпат. Клімат в області є помірно континентальний. Середня температура січня -5°C , липня від $+18^{\circ}\text{C}$ у центральній частині області та до $+12^{\circ}\text{C}$ в горах.

Львівська область відома, як одне з найкращих в Україні місць рекреації та туризму. 400 територій і об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема державний природний заповідник «Розточчя», 33 заказники, ботанічний сад Львівського університету, 240 пам'яток природи, 55 парків – пам'яток садово-паркового мистецтва, 61 заповідне урочище. Водні ресурси області включають густу мережу річок, найбільшими з яких є Дністер і Західний Буг [17].

На базі багатих природно-рекреаційних ресурсів створено санаторно-оздоровчі заклади: Великий Любінь, Моршин, Східниця, Трускавець, Шкло. Зоною туризму є південь області, територія Українських Карпат та Прикарпаття. Найбільші центри пізнавального туризму – Львів та інші старовинні міста з історико-архітектурними пам'ятками: Жовква, Дорогобич, Городок, Самбір, Золочів (рис. 2.1).

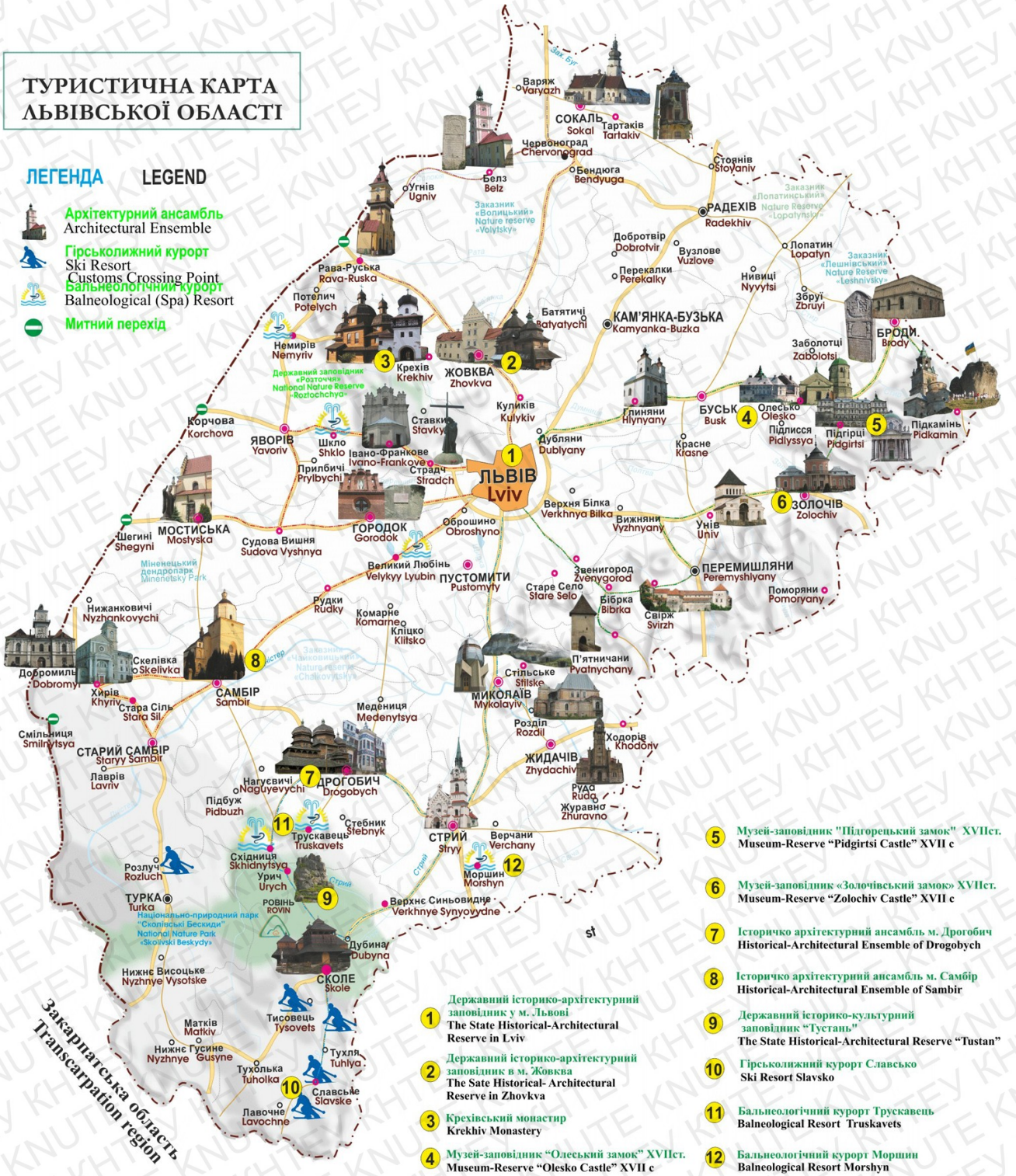

Рис. 2.1. Туристична карта Львівської області

До найважливіших об'єктів туризму належать Львівський державний історико-архітектурний заповідник, Державний музей-заповідник «Олеський замок», Державний історико-культурний заповідник «Тустань» (залишки наскельної фортеці IX–XIV ст., Державний історико-культурний заповідник

«Нагуєвичі», філія Львівського історичного заповідника у Жовкві, монастирський комплекс у Крехові, давньоруські городища X-XIII ст. у Звенигороді та Стільському; Олеський замок XIII-XVII ст.; найдавніші архітектурні пам'ятки Львова – Високий замок, Миколаївська церква, Вірменський собор, пам'ятки в стилі готики, бароко – костьоли кармеліток босих 1644 р. та ін. В області є: 5 театрів, створено 14 державних музеїв, більшість яких – у місті Львові [17].

У 2018 р. Львівська область серед регіонів України 2 місце за кількість туристів, обслужених туристичними фірмами і за кількістю розміщених у готельних закладах, а також 3 місце за кількістю суб'єктів туристичної діяльності (дод. В).

У 2018 р. туристичну діяльність у Львівській області провадили 342 організації: 58 туристичних операторів, 233 туристичних агенти, 51 екскурсійна фірма. Їхніми послугами скористалися 182 тис. осіб, що на 4,1 % більше ніж у попередньому році (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка кількості туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, у Львівській області за 2012-2018 рр. [6]

Рік	Кількість туристів, осіб	У тому числі		
		в'їзні (іноземні) туристи	виїзні туристи	внутрішні туристи
2012	124013	19033	63706	41274
2013	188520	16162	131530	40828
2014	92128	2015	61465	28648
2015	112472	3057	60830	48585
2016	181827	8370	74877	98580
2017	175150	6042	82653	86455
2018	182255	7617	112757	61881

Туристичні підприємства Львівщини надали послуги 7,6 тис. іноземних туристів (4 %) з 31 країни світу. Серед них переважали громадяни Польщі – 1,5 тис. осіб, Азербайджану – 1,3 тис., Білорусі – 0,9 тис. Внутрішньому туризму

віддали перевагу 34 % туристів. 112,75 тис. вітчизняних туристів (62 %) виїжджали за кордон у 71 країну світу. Серед країн-лідерів з приймання вітчизняних туристів у 2018 р. були: Єгипет (21 %), Туреччина (20 %), Угорщина (11 %), Болгарія (9 %), Греція (8 %), Чехія (7 %).

У 2017 р. у Львівській області діяли 277 готелів та аналогічних закладів, з них більше половини належали фізичним особам–підприємцям. Одноразова місткість цих закладів становила 18,3 тис. місць, номерний фонд налічував 9,0 тис. номерів. Спеціалізованих засобів розміщування налічувалось 60 одиниць на 14,6 тис. місць (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка кількості колективних засобів розміщення у Львівській області за 2011-2017 рр. [6]

Рік	Кількість колективних засобів розміщення, од	Кількість місць у колективних засобах розміщення, од	Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення
2011	317	30295	627246
2012	328	31579	680955
2013	342	32003	717829
2014	340	32746	620007
2015	331	33626	715333
2016	343	30869	861250
2017	337	32927	987866

Упродовж 2017 р. послугами колективних засобів розміщування скористалися 987,9 тис. осіб, у тому числі у готелях та аналогічних засобах розміщення зупинялися 871,4 тис. приїжджих, у спеціалізованих засобах (санаторіях, пансіонатах, базах відпочинку) оздоровилось 116,5 тис. осіб. Сьому частину приїжджих (138,8 тис. осіб) становили іноземні громадяни, з них 121 тис. розміщувалися у готельних закладах, 17,8 тис. обслуговувались санаторно-курортними закладами. Порівняно з 2016 р. кількість розміщених у готелях та аналогічних закладах збільшилась на 16,2 %, у спеціалізованих

зкладах – на 4,6 %, водночас кількість іноземних громадян за цей період зросла відповідно на 29,4 % та 33,6 % (рис. 2.2).

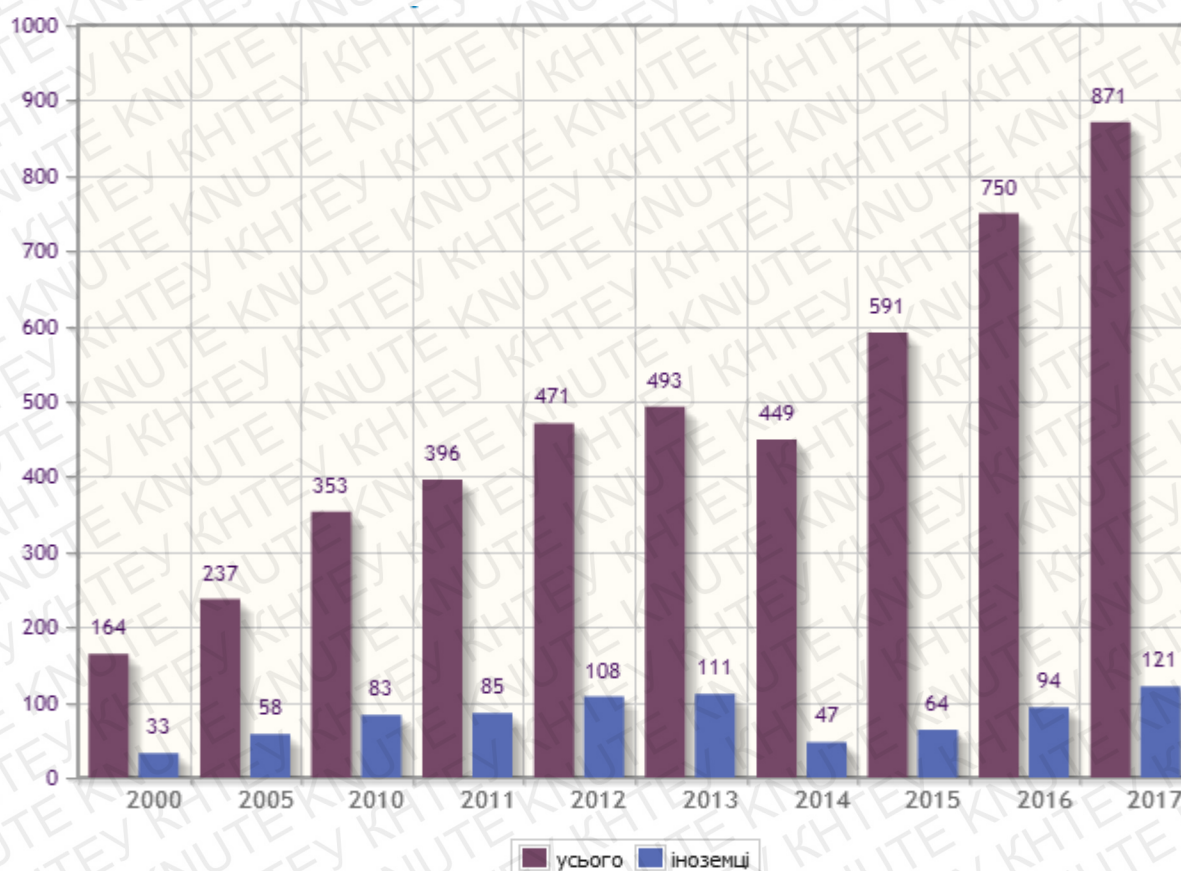

Рис. 2.2. Динаміка кількості розміщених у готелях та аналогічних засобах розміщення Львівської області у 2000-2017 рр., тис. осіб [6]

Більшість іноземних громадян, яких обслуговували у готелях та аналогічних засобах розміщування, прибули з Польщі – 33,2 тис., Туреччини – 16,3 тис., Білорусі – 12,2 тис., Німеччини – 10,4 тис., США – 8,4 тис. осіб. Серед оздоровлених іноземців у санаторно-курортних закладах переважали громадяни з Польщі – 6,3 тис., Молдови – 4,2 тис. та Білорусі – 3,2 тис. осіб. Найбільш популярною метою туристично-екскурсійних подорожей залишається дозвілля і відпочинок. З такою метою подорожувало трохи більше як дві третини (68,6%) від загальної кількості туристів [6].

Даючи характеристику туристично-рекреаційної сфери варто також здійснити аналіз переваг і недоліків туристичного потенціалу Львівщини шляхом проведення SWOT-аналізу. SWOT-аналіз дозволить виявити сильні і

слабкі сторони туристичної галузі регіону, а також охарактеризувати сприятливі можливості та загрози. SWOT-аналіз ефективного розвитку туристичної сфери Львівщини наведений у рис. 2.3.

<p>Сильні сторони (S):</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність природних та рекреаційних ресурсів; - природно-кліматичні умови; - вигідне транспортно-географічне положення; - визначні історичні пам'ятки; - широкий спектр допоміжних послуг (закладів харчування, розважальних закладів та ін.); - значна кількість санаторно-курортних закладів; - значний потенціал розвитку релігійного туризму завдяки наявності великої кількості культових об'єктів різних віросповідань і конфесій. 	<p>Слабкі сторони (W):</p> <ul style="list-style-type: none"> - недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури; - стан доріг та відсутність під'їздів до деяких туристичних об'єктів; - неефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості; - недостатній асортимент туристичних послуг.
<p>Можливості (O):</p> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток різних елементів туристичної інфраструктури; - освоєння нових туристичних ринків; - наявність інвестиційних проектів розвитку зон відпочинку. 	<p>Загрози (T):</p> <ul style="list-style-type: none"> - зростаюча конкуренція серед туристичних регіонів України; - зниження платоспроможного попиту населення внаслідок скорочення прибутковості; - посилення виїзного туризму в сусідні регіони та за кордон у зв'язку з низьким рівнем надаваних послуг; - кризи – політичні конфлікти, природні лиха та ін.

Рис. 2.3. SWOT-аналіз розвитку туризму у Львівській області

Проведений SWOT-аналіз дозволив виявити ключові фактори успіху, туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області, та певні недоліки, які негативно впливають на розвиток туристичної діяльності в регіоні. Однак зазначені недоліки та загрози розвитку туристичної сфери повинні бути ліквідовані за допомогою дієвої політики органів місцевого самоуправління у взаємодії із суб'єктами підприємницької діяльності.

Отже, Львівщина традиційно була областю, де перспективи туристичної індустрії були і залишаються одними з найкращих в Україні. Природно-ресурсний та історико-культурний потенціал у поєднанні з вигідним

географічним положенням в центрі Європи та існуючий багаторічний досвід і напрацювання у сфері рекреації є достатньо вагомою передумовою пріоритетного розвитку системи санаторно-курортного лікування, туризму та відпочинку, орієнтованої як на внутрішнього споживача, так і на обслуговування іноземних туристів.

Архітектурні ансамблі Львова та Жовкви, замки та інші пам'ятки, на які багата область, Карпатські гори дають великі перспективи туристичному розвитку регіону. Трускавець, Моршин та Східниця є бальнеологічними курортами міжнародного значення.

2.2. Аналіз ринку лікувально-оздоровчого туризму Львівської області

Однією з актуальніших проблем у санаторно-курортній сфері, яка загострилась з початку перебудови економічної системи України, є значне зменшення державного фінансування та зниження ефективності управління спеціалізованими лікувально-оздоровчими закладами, що негативно вплинуло на рівень їх конкурентоспроможності в порівнянні з іншими колективними засобами розміщення.

Згідно з даними Державної служби статистики України (табл. 2.3) в нашій країні за останні 10 років в цілому спостерігаємо негативну динаміку скорочення санаторіїв та пансіонатів з лікуванням до 284 у 2017 р. проти 518 у 2008 р. Також спостерігається значне скорочення кількості санаторіїв-профілакторіїв (55 у 2017 р. та 262 у 2008 р.) та значне скорочення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (9745 у 2017 р. проти 18672 у 2008 р.).

Основним чинником розвитку оздоровчого туризму є наявність територій з природними лікувальними ресурсами. На базі цих територій для туристів розробляються різноманітні програми оздоровчого туризму. При розробці таких програм необхідно враховувати для кого розробляються ці тури, і пам'ятати, що основною метою є відновлення та покращення здоров'я. Як

відомо, більшість оздоровчих турів складаються із відпочинку та оздоровлення у санаторно-курортних закладах та активного й змістовного проведення дозвілля (концерти, танці, вечори за інтересами, спортивні походи, прогулянки, збирання грибів, ягід та ін.).

Таблиця 2.3

**Динаміка санаторно-курортних та оздоровчих закладів України
за 2008-2017 рр. [8]**

Роки	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	
	усьог о	у них ліжок , тис.	усьог о	у них ліжок , тис.	усьог о	у них місць , тис.	усьог о	у них місць , тис.	усьог о	у них місць , тис.
2008	518	142	262	21	302	64	1916	221	18672	218
2009	513	141	252	21	296	62	1907	216	17379	198
2010	510	141	234	19	290	60	1920	217	17342	196
2011	508	141	224	19	280	59	1947	216	17703	194
2012	484	133	185	18	286	60	1925	208	17744	188
2013	477	132	165	15	271	57	1916	202	18549	191
2014	320	79	118	17	90	17	1400	157	13977	126
2015	309	78	79	12	76	15	1399	165	9743	113
2016	291	70	63	10	73	14	1295	146	9669	112
2017	284	71	55	10	67	12	1235	133	9745	106

Основою перспективного розвитку оздоровчого туризму у Львівській області є 4 найбільших бальнеологічних курорти:

1. Трускавець – найстаріший бальнеологічний курорт Львівської області, що користується великою популярністю завдяки своїй лікувальній воді “Нафтуся”. Окрім того, курорт багатий різноманіттям інших мінеральних вод, які використовуються у вигляді ванн, зрошень, промивань товстого кишечника, гідромасажу ясен, інгаляцій.

2. Моршин – бальнеологічний передгірський курорт, де поєднуються природні лікувальні фактори (мінеральна вода) та застосовуються сучасні технології лікувального процесу на базі розвиненої відпочинкової інфраструктури.

3. Східниця – відомий гірський бальнеологічний курорт Львівської області, що спеціалізується на комплексному лікуванні багатьох недуг з використанням мінеральних вод, озокеритної терапії, лікувальної фізкультури. Сприятливий клімат робить Східницю придатною для відпочинку в будь-яку пору року для туристів різного віку.

4. Великий Любінь – бальнеологічний курорт зі сприятливими кліматичними умовами, основним природним ресурсом якого є сірководнева вода, що має унікальні лікувальні та оздоровчі властивості.

Аналізуючи динаміку санаторно-курортних та оздоровчих засобів розміщення (табл. 2.4), а також дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Львівської області (табл. 2.5), необхідно зазначити, що заклади лікувального спрямування мають тенденцію до скорочення.

Таблиця 2.4

Динаміка санаторно-курортних та оздоровчих закладів Львівської області за 2008-2017 рр. [6]

Рік	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку	
	всього	у них ліжок, тис.	Всього	у них ліжок, тис.	Всього	у них місць, тис.	всього	у них місць, тис.
2008	62	17,4	8	0,4	8	0,4	31	1,4
2009	57	16,4	8	0,4	7	0,3	31	1,4
2010	56	16,2	8	0,4	6	0,3	32	1,4
2011	55	16,4	8	0,4	6	0,3	32	1,4
2012	50	14,8	5	0,3	4	0,1	19	0,9
2013	48	14,7	5	0,3	4	0,1	13	0,7
2014	48	14,9	4	0,3	3	0,1	12	0,7
2015	45	14,8	-	-	4	0,2	9	0,9
2016	40	11,6	-	-	4	0,2	12	1,1
2017	42	13,2	-	-	4	0,2	14	1,2

Сучасний стан матеріально-технічної бази санаторно-лікувальних закладів Львівської області залишається на рівні, далекому від світових стандартів. Тому ключовим питанням органів державного управління та місцевого самоврядування слід вважати збільшення об'єктів та їх потужностей,

налагодження конкурентоспроможного ринку рекреаційних послуг шляхом модернізації існуючої матеріально-технічної бази, підвищення якості життя населення, що забезпечить зростання їхньої купівельної спроможності. Необхідно покращити рівень сервісу, розширити мережу курортної анімації, удосконалити і більш публічно використовувати рекламу, підвищити рівень культури обслуговування тощо.

Таблиця 2.5

Динаміка дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, в Львівській області за 2008-2018 рр. [6]

Рік	Кількість закладів, одиниць		У них місць, одиниць		Кількість дітей, які перебували у закладах, осіб	
	усього	у тому числі заклади оздоровлення	усього	у тому числі у закладах оздоровлення	усього	у тому числі у закладах оздоровлення
2008	853	20	3359	3225	87778	10902
2009	526	22	3643	3278	50263	9325
2010	559	17	3065	2709	49964	7586
2011	763	9	3136	1415	91267	2961
2012	887	6	3051	1050	94233	1906
2013	914	12	2740	2216	106724	6992
2014	579	12	2937	2529	61448	8714
2015	115	7	2800	1556	15200	4585
2016	116	5	2518	1250	14099	3533
2017	238	2	1997	305	20299	1017
2018	245	1	1947	155	19593	498

Також існує проблема, пов'язана з недостатньою потужністю внутрішніх та зовнішніх туристичних потоків. Загальна кількість туристів, розміщених в санаторно-курортних та оздоровчих закладах в Львівській області, скоротилася у 1,5 рази у 2014 р. Починаючи з 2015 р. потік іноземних туристів зростає незначними темпами (рис. 2.4).

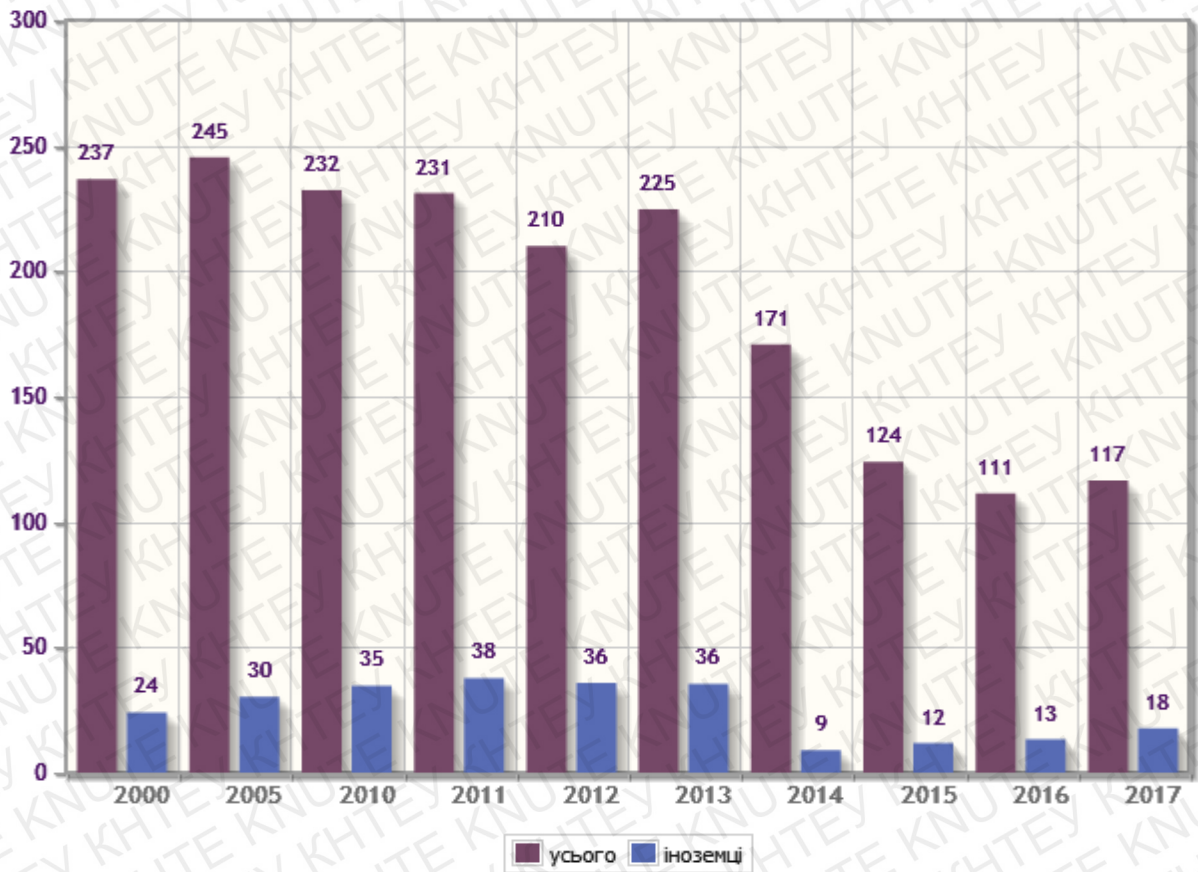

Рис. 2.4. Динаміка кількості туристів, розміщених в санаторно-курортних та оздоровчих закладах, в Львівській області за 2000-2017 рр., тис. осіб [6]

Основними причинами падінням попиту на послуги лікувально-оздоровчого туризму в Львівській області є:

- високі ціни та їх невідповідність якості санаторно-курортних послуг;
- зниження реальних доходів населення та їх неспроможність оплачувати відпочинок у санаторно-курортних закладах;
- зменшення державного фінансування путівок Фондом соціального страхування;
- відсутність ефективної державної політики як в сфері соціальної підтримки населення, так і в напрямі підтримки і стимулювання діяльності санаторно-курортних закладів;
- неефективна система управління санаторно-курортними закладами;
- застаріла інфраструктура санаторно-курортних закладів;

- недостатній рівень рекламного забезпечення;
- обмеженість асортименту туристично-рекреаційних послуг і недостатня якість додаткових послуг.

З урахуванням зазначених вище проблем організація ефективної рекреації, оздоровлення та відпочинку, профілактики, запобігання і зниження захворюваності та рівня інвалідності, зміцнення здоров'я населення всіх вікових груп наразі набуває особливого значення на тлі напруженої соціально-економічної та екологічної ситуації. Тому достатньо актуальними постають питання розробки ефективного механізму стратегічного управління санаторно-курортною галуззю та актуалізації розвитку саме лікувально-оздоровчого туризму. Дослідники наголошують, що стратегії розвитку курортів державного та місцевого значення мають врахувати запровадження ефективної системи фінансування санаторно-курортної галузі і створення системи заохочення інвестицій у модернізацію та будівництво закладів санаторно-курортної галузі, створення доступного за ціною оздоровчого продукту, дотримання державних стандартних методик у галузі лікування та медичної реабілітації на курортах, координацію діяльності санаторно-курортних та оздоровчих закладів незалежно від форми власності та підпорядкування.

Однією із проблем розвитку оздоровчого туризму у Львівській області є те, що лише невелика кількість туристичних організацій пропонують оздоровчі тури територією регіону. Оскільки не кожен місцевий турист може собі дозволити відвідування курортів у інших регіонах України або за кордоном, а іноземні туристи все ще мало ознайомлені із лікувально-оздоровчими ресурсами області, то очевидно, що туроператорам Львівської області потрібно суттєво розширити асортимент внутрішніх оздоровчих турів.

Одним із першочергових заходів щодо активізації розвитку оздоровчого туризму у Львівській області, на нашу думку, має бути реконструкція наявних санаторно-курортних закладів, більшість з яких на сьогоднішній день не відповідають міжнародним стандартам. Також потребує змін сама концепція формування оздоровчих турів територією регіону, які мають передбачати не

лише стаціонарні лікувально-профілактичні заходи, а й екскурсійні та спортивні маршрути, розважальні програми. Іншими словами, необхідною є адаптація змісту оздоровчого туризму до потреб населення, що постійно змінюються.

Львівська область може стати провідним регіоном України з надання санаторно-курортних та оздоровчих послуг. Крім Одеської області, найближчими конкурентами Львівської області щодо розвитку лікувально-оздоровчого туризму можна вважати регіони Півдня України, розташовані на узбережжі Азовського та Чорного морів, Запорізьку (курорт Кирилівка), Миколаївську (курорти Очаків, Коблеве) та Херсонську (курорти Гопри та Скадовськ) області. Однак ці регіони значно поступаються кількістю закладів та рівнем обслуговування на спеціалізованих курортах.

Очевидна наявність чинників для перспективності та економічної доцільності розвитку лікувально-оздоровчої сфери в Львівській області, перетворення її при покращенні економічної ситуації в Україні в туристично-оздоровчу зону загальноєвропейського значення. Тільки тоді санаторно-курортна та оздоровча сфера зможе ефективно і надійно функціонувати й забезпечувати свій постійний розвиток, стати конкурентоспроможною серед аналогічних рекреаційних формувань ближнього зарубіжжя.

2.3. Маркетингове дослідження стратегії просування лікувально-оздоровчого туризму Львівської області на міжнародний ринок

Відповідальним за стратегію розвитку та просування туризму у Львівській області є Управління туризму та курортів Львівської обласної державної адміністрації. Його основними завдання є:

- реалізація державної політики у галузі туризму, сфері курортів та рекреації;

- організація виконання законодавства України у сфері туризму, курортів та рекреації, здійснення контролю за його реалізацією;
- здійснення виконавчих та організаційно-розпорядчих функцій щодо організації і розвитку сфери туризму та курортів.
- утвердження позитивного іміджу та популяризація регіону як туристичної дестинації на території України та за її межами [16].

Згідно Положення про управління туризму та курортів Львівської обласної державної адміністрації (дод. Г) воно складається з відділу розвитку туризму та курортів, а також відділу маркетингу та промоції.

Управління туризму та курортів Львівської обласної державної адміністрації відповідає за:

- аналіз стану та тенденцій розвитку сфери туризму і курортів, вживає заходів щодо усунення недоліків;
- представлення туристичного і курортного потенціалу області на різноманітних виставкових заходах, конференціях, семінарах, форумах, фестивалях, ярмарках, салонах та інших публічних заходах у сфері туризму та курортів в Україні та за кордоном, забезпечує організацію та проведення таких заходів на території області;
- розвиток внутрішнього та в'їзного туризму, пізнавального, ділового, активного, сільського зеленого, екологічного, оздоровчого, інноваційного та інших видів туризму;
- координацію діяльності курортних закладів, пов'язаних з використанням лікувальних ресурсів, а також діяльності підприємств, установ та організацій, які обслуговують курорти;
- інформаційну та консультаційну роботу з питань туристичної та курортної сфери;
- розроблення та виконання державних і регіональних цільових програм розвитку туризму, курортів, захисту та безпеки туристів і промоції [16].

На території Львівської області розташовано 8 туристично-інформаційних центрів у Львові, Жовкві, Дрогобичі, Стрию, Самборі та Трускавці (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Туристично-інформаційні центри (ТІЦ) Львівської області [35]

Назва	Адреса	Сайт
ТІЦ м. Дрогобич	м. Дрогобич, пл. Ринок, 1	www.drogtravel.com
ТІЦ м. Жовква	м. Жовква, пл. Вічева, 1	www.zhovkva-tour.info
Центр туристичної інформації м. Львів – центр міста	м. Львів, пл. Ринок, 1	http://www.touristinfo.lviv.ua/
Центр туристичної інформації м. Львів – Залізничний вокзал	м. Львів, пл. Двірцева, 1	
Центр туристичної інформації м. Львів – аеропорт	м. Львів, вул. Любінська, 168	
ТІЦ м. Самбір	м. Самбір, вул. Руська, 4	www.sambir.lviv.ua
Трускавецький інформаційно-курортний центр	м. Трускавець, вул. Воробкевича, 1	http://truskavets.ua/
ТІЦ Стрий	м. Стрий, вул. Народна, 8	http://www.stryi-tur.info/

Туристично-інформаційний центр (ТІЦ) – це місце де надається інформація про туристично-рекреаційні можливості, в тому числі місця, ресурси обраного туристами регіону. Головними завданнями ТІЦ є надання для відвідувачів та потенційних гостей регіону інформації про:

- транспортні послуги: таксі, громадський транспорт, водний транспорт, автобусні перевезення;
- тури по визначним місцям: гіді, перекладачі, шопінг, оглядові тури, спеціальні екскурсії, відвідання музеїв;
- основні туристичні атракції: фестивалі, театри, кінотеатри, галереї, спортивні змагання, ярмарки, виставки, паломництво, природні атракції, історико-культурний потенціал, активний відпочинок;
- розміщення: готелі, мотелі, пансіонати, сільський зелений туризм, санаторії;
- заклади харчування: ресторани, кав'ярні, національні ресторани;

- інші туристичні послуги: сувеніри, дегустація, прокат, СПА-послуги, ВЕЛНЕС-послуги, рекреаційні заклади, гірськолижні витяги, семінари, конференції, масові заходи, спортивна інфраструктура;

- спеціальна інформація: лікарні, міліція, аптеки, консульства, урядові установи [35].

28 січня 2019 р. Львівська область офіційно отримала свій новий брендбук. Щоправда, відбулося це без публічної дискусії, і через це представлений результат породив шквал критики. Вартість створення брендбуку становила 134,5 тис. грн. До сильних сторін (ідейних переваг) нового бренду Львівщини його розробники віднесли, зокрема, такі положення: в основу бренду закладено українську ідентичність з часів Галицько-Волинського князівства. Її підкреслюють такі елементи:

- літера давньоукраїнського шрифту у назві “Львівщина”;
- жовте тло логотипу, і всередині жовтого кола зображений стилізований геральдичний лев Галицько-Руської держави (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Логотип туристичного бренду Львівської області [38]

Туристичний брендбук області реально допомагає суб'єктам туристичного бізнесу заощадити капітали і час на власне просування на ринку. Суб'єкти туристичного бізнесу отримують право послуговатися зображенням

та відео бренду даної туристичної дестинації та з його допомогою активніше просувати на ринок власні продукти та послуги, акцентуючи емоційно-іміджеву й геопросторову прив'язку власних послуг саме до певного конкретного пункту призначення, який мріє чи вже планує відвідати потенційний турист.

Львівську область було представлено 2-4 жовтня 2019 р. на 26-ому Міжнародному туристичному салоні «Україна» - UITM'2019 в м. Києві. Цього року на виставці UITM, яка служить ефективною міжнародною платформою для консолідації та спілкування професіоналів туристичної галузі з України та з-за кордону, було представлено 12 національних стендів з Болгарії, Домініканської Республіки, Грузії, Єгипету, Індії, Китаю, Куби, Малайзії, Палестини, Польщі, Таїланду та України. Участь також беруть компанії з Бразилії, В'єтнаму, Греції, Італії, Кіпру, Литви, Перу, Португалії, Словаччини, Франції, Угорщини, Чехії, Японії. В рамках виставки було проведено понад 20 заходів ділової програми, а також B2B зустрічі міст та регіонів України з міжнародними байерами з Азербайджану, Великобританії, Ізраїлю, Кувейту, Латвії, Литви, Німеччини, Польщі, Туреччини, Франції [24].

На міжнародній виставці UITM було представлено 25 міст та регіонів України. На національному стенді України Львівська область (рис. 2.6) презентувала туристичний путівник «Персональний гід Львівщиною», в якому зібрані основні туристичні локації, пропозиції сезонного та сімейного відпочинку, а також знайомить з бальнеологічними, гірськолижними курортами, еко-локаціями, національними парками та історичними містами області. Окрім туристичного путівника було презентовано промо-відео та інформаційний флаер «Must visit» англійською, китайською та українською мовами.

Заступник начальника управління туризму та курортів Тарас Лозинський презентував туристичні можливості Львівщини під час нетворкінгу туристичних міст та регіонів «Нова роль Організацій управління дестинаціями (DMO) в процесі сталого розвитку територій», де було розглянуто питання

брендингу та маркетингу територій, якість та міжнародні стандарти, професійну підготовку кадрів та інвестиції в туристичну інфраструктуру.

Рис. 2.6. Національний стенд України на міжнародній виставці UITM-2019

У рамках Львівського міжнародного форуму індустрії туризму та гостинності (30 жовтня 2019 р.) було представлено стенд Lviv Region, на якому учасники мали можливість ознайомитись із бальнеологічними, гірськолижними курортами, еко-локаціями, національними парками та історичними містами області. Стенд (рис. 2.7) виготовили в межах реалізації проекту «Світ карпатських розет – заходи зі збереження унікальності культури Карпат», який реалізується за фінансової підтримки Європейського союзу в рамках програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014-2020.

Під час Львівського міжнародного форуму індустрії туризму та гостинності також відбулась панель «Медичний туризм на Львівщині: можливі вигоди та перешкоди для розвитку», де порушили питання актуальності та перспектив розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в області.

Рис. 2.7. Стенд Львівської області на Львівському міжнародному форуму індустрії туризму та гостинності 2019

На розвиток та просування туризму, курортів та рекреації у Львівській області у 2019 р. було виділено 2238 тис. грн., у тому числі загального фонду – 1938 тис. грн. та спеціального фонду – 300 тис. грн. (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Напрями використання бюджетних коштів на розвиток та просування туризму у Львівській області у 2019 р., тис. грн. [16]

Напрямок	Зальний фонд	Спеціальний фонд	Всього
Формування позитивного іміджу	1378	62	1440
Підвищення якості туристичного продукту	30	-	30
Розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури	230	-	230
Управління людськими ресурсами у сфері туризму	100	-	100
Міжнародна співпраця	200	-	200
Співфінансування проектів	-	238	238
Всього	1938	300	2238

Отже, основними інструментами просування туризму в Львівській області є: представлення туристичного потенціалу області у туристичних заходах (виставках, форумах); створення поліграфічної та відео-рекламно-презентаційної продукції; проведення прес- та інфотурів для представників зарубіжних, всеукраїнських, місцевих ЗМІ; відзначення Всесвітнього дня туризму в області.

Висновки до розділу 2

1. Львівська область розташована на заході України та межує з Волинською, Рівненською, Тернопільською, Івано-Франківською та Закарпатською областями. Має вихід до державного кордону з Республікою Польща. Львівська область відома, як одне з найкращих в Україні місць рекреації та туризму. На базі багатих природно-рекреаційних ресурсів створено санаторно-оздоровчі заклади: Великий Любінь, Моршин, Східниця, Трускавець, Шкло. Зоною туризму є південь області, територія Українських Карпат та Прикарпаття. Найбільші центри пізнавального туризму – Львів та інші старовинні міста з історико-архітектурними пам'ятками: Жовква, Дорогобич, Городок, Самбір, Золочів.

2. У 2018 р. Львівська область серед регіонів України 2 місце за кількість туристів, обслужених туристичними фірмами і за кількістю розміщених у готельних закладах, а також 3 місце за кількістю суб'єктів туристичної діяльності. Туристичну діяльність у Львівській області провадили 342 організації: 58 туристичних операторів, 233 туристичних агенти, 51 екскурсійна фірма. Їхніми послугами скористалися 182 тис. осіб, що на 4,1 % більше ніж у попередньому році. Туристичні підприємства Львівщини надали послуги 7,6 тис. іноземних туристів (4 %) з 31 країни світу. Серед них переважали громадяни Польщі, Азербайджану, Білорусі. Внутрішньому туризму віддали перевагу 34 % туристів. 112,75 тис. вітчизняних туристів (62 %) виїжджали за

кордон у 71 країну світу. Серед країн-лідерів з приймання вітчизняних туристів у 2018 р. були: Єгипет, Туреччина, Угорщина, Болгарія, Греція, Чехія.

3. У 2017 р. у Львівській області діяли 277 готелів та аналогічних закладів. Одноразова місткість цих закладів становила 18,3 тис. місць, номерний фонд налічував 9,0 тис. номерів. Спеціалізованих засобів розміщування налічувалось 60 одиниць на 14,6 тис. місць. Послугами колективних засобів розміщування скористалися 987,9 тис. осіб. Сьому частину приїжджих (138,8 тис. осіб) становили іноземні громадяни, з них 121 тис. розміщувалися у готельних закладах, 17,8 тис. обслуговувались санаторно-курортними закладами. Більшість іноземних громадян прибули з Польщі, Туреччини, Білорусі, Німеччини, США. Серед оздоровлених іноземців у санаторно-курортних закладах переважали громадяни з Польщі, Молдови та Білорусі.

4. Аналізуючи динаміку санаторно-курортних та оздоровчих засобів розміщення, а також дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Львівської області, необхідно зазначити, що заклади лікувального спрямування мають тенденцію до скорочення. Загальна кількість туристів, розміщених в санаторно-курортних та оздоровчих закладах в Львівській області, скоротилася у 1,5 рази у 2014 р. Починаючи з 2015 р. потік іноземних туристів зростає незначними темпами.

5. Відповідальним за стратегію розвитку та просування туризму у Львівській області є Управління туризму та курортів Львівської обласної державної адміністрації. На території Львівської області розташовано 8 туристично-інформаційних центрів у Львові, Жовкві, Дрогобичі, Стрию, Самборі та Трускавці. 28 січня 2019 р. Львівська область офіційно отримала свій новий брендбук. Львівська область була представлена Міжнародному туристичному салоні «Україна» - UITM'2019 та Львівському міжнародному форумі індустрії туризму та гостинності. На розвиток та просування туризму, курортів та рекреації у Львівській області у 2019 р. було виділено 2238 тис. грн.

Напрямок 1. Диверсифікація функціональної структури туристичної дестинації «Львівська область». Для досягнення поставленої мети необхідно досягнути таких завдань:

1) Підтримка традиційних і нових секторів туризму з урахуванням наявного незатребуваного ресурсного потенціалу, можливостей штучного створення нових ресурсів і тенденцій зміни попиту на ринку туристсько-рекреаційних послуг.

2) Досягнення оптимальних пропорцій у розвитку лікувально-оздоровчого, спортивного, пізнавального та розважального напрямків регіонального туризму.

Напрямок 2. Прийом і обслуговування міжнародних туристів та забезпечення потреб внутрішнього туризму. Для досягнення поставленої мети необхідно досягнути таких завдань:

1) Ініціювання в'їзних потоків у туристичну дестинацію «Львівська область» за рахунок створення і просування нових туристичних продуктів європейського рівня.

2) При збереженні орієнтації дестинації на середній клас поступове збільшення частки більш високоприбуткового сегмента споживачів; забезпечення інфраструктури відпочинку підвищеної комфортності, розробка ексклюзивних лікувально-оздоровчих, туристських та анімаційних програм для розвитку VIP-туризму.

3) Державна підтримка сектора соціально орієнтованих туристсько-рекреаційних продуктів (курортне лікування, відпочинок, спортивний, пізнавальний і розважальний туризм інвалідів, осіб з обмеженими доходами, вчителів-сиріт, молоді та ін.); стимулювання туристичного бізнесу до надання учасникам соціального туризму певної квоти послуг за зниженою ціною.

4) Створення спеціальної інфраструктури і туристської пропозиції для потреб цільових груп «Сімейний туризм», «Дитячий туризм», «Молодіжний туризм», «Туризм «третього віку», «Туризм молодят», «Туризм осіб з обмеженими фізичними можливостями».

Напрямок 3. Згладжування амплітуди активності функціонування туристичної дестинації «Львівська область» протягом року і збільшення тривалості курортних сезонів. Для досягнення поставленої мети необхідно досягнути таких завдань:

1) Переведення частини оздоровчих підприємств на цілорічну роботу або розширення терміну перебування відпочиваючих шляхом створення спеціальних інфраструктурних об'єктів (соляріїв, критого басейну; критого аквапарку і спортивного комплексу; SPA-центрів і центрів нетрадиційної медицини).

2) Впровадження економічних методів розширення курортного сезону (зниження собівартості туристсько-рекреаційних послуг і цін до рівня безбитковості в міжсезонний період; використання системи знижок і бонусів на послуги).

3) Введення пільгового оподаткування установ цілорічного функціонування;

4) Розвиток міжсезонних видів туризму (фестивальний туризм, екскурсійний, кулінарний – тури для гурманів морської кулінарії та ін.).

Напрямок 4. Дотримання принципів сталого (збалансованого) розвитку в практиці рекреаційного природокористування. Для досягнення поставленої мети необхідно досягнути таких завдань:

1) Зниження водо-та енергоємності створеного туристичного продукту; використання нетрадиційних джерел енергії, в першу чергу, сонячної; перехід до замкнених безвідходних циклів використання ресурсів.

2) Проведення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення якості рекреаційного середовища туристичної дестинації «Львівська область» (екологізація транспорту; проведення берегоукріплювальних, протизсувних робіт на всьому узбережжі; створення ефективних систем очищення стічних вод, глибоководних випусків і зливної каналізації в населеному пункті).

3) Регулювання рекреаційного навантаження на природні комплекси з метою зниження екологічних ризиків на основі науково обґрунтованих стандартів, нормативів і лімітів.

4) Викорінення нераціонального землекористування, включаючи звільнення рекреаційних територій від недобудованих об'єктів.

5) Своєчасне проведення комплексу відновлювальних робіт на територіях, порушених колишньою туристсько-рекреаційною діяльністю; сприяння залученню інвестицій в охорону і відтворення обсягу і якості ресурсного потенціалу рекреації та туризму.

6) Впровадження в практику управління екологічної сертифікації санаторно-курортних і туристських установ.

Напрямок 5. Реалізація інвестиційної моделі зростання кількісних і якісних параметрів туристичного продукту та підвищення його конкурентоспроможності. Для досягнення поставленої мети необхідно досягнути таких завдань:

1) Розробка стратегії залучення інвестицій.

2) Покращення загальної інформованості потенційних інвесторів про можливості інвестиційних вкладень в об'єкти туристично-рекреаційного комплексу туристичної дестинації «Львівська область».

3) Підготовка пакету інвестиційних пропозицій в туристсько-рекреаційній сфері та його просування на інвестиційних форумах.

4) Актуалізація фінансово-економічного механізму залучення інвестицій (введення довгострокових кредитів за пільговими ставками для інвестиційних проектів; розробка системи регіональних грантів).

5) Підготовка кадрів для професійного залучення інвестицій (участь в тренінгах, стажуваннях).

Напрямок 6. Інфраструктурне забезпечення якісного зростання туристичного продукту. Для досягнення поставленої мети необхідно досягнути таких завдань:

1) Розробка та виконання проектів та програм, що передбачають будівництво та модернізацію об'єктів тепло- та електроенергетики, газопостачання, водопостачання, каналізації та утилізації відходів, телекомунікації, дорожньої інфраструктури.

2) Модернізація номерного фонду існуючих санаторних, оздоровчих та готельних підприємств з метою підвищення їх комфортності та подолання сезонних коливань в завантаженні; знесення старих і ветхих споруд.

3) Оснащення здравниць високотехнологічним медичним та діагностичним обладнанням новітнього покоління.

4) Благоустрій рекреаційних територій, в тому числі створення зручних під'їзних шляхів, оснащення сучасним обладнанням, сміттєвими урнами. Забезпечення прибирання зелених зон і систематичного вивозу сміття. Оптимізація розміщення торгових точок і пунктів харчування з урахуванням санітарно-гігієнічних норм.

5) Виконання комплексу реставраційних робіт щодо пам'яток культурно-історичної спадщини.

6) Створення об'єктів розважальної індустрії та підприємств, обслуговуючих видовищні заходи.

Напрямок 7. Досягнення висококонкурентних позицій туристичного продукту на основі інноваційності, високої якості туристичних послуг, використання гнучкої цінової політики та запровадження ефективної системи просування. Для досягнення поставленої мети необхідно досягнути таких завдань:

1) Сприяння розробці та впровадженню продуктових, технологічних та організаційно-управлінських інновацій у виробництво, просування та реалізацію туристичного продукту. Моніторинг новітніх досягнень в області курортного лікування, анімаційної діяльності, ноу-хау; впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій в діяльність індустрії туризму.

2) Впровадження системи управління якістю туристичних і рекреаційних послуг. Підтримання високої якості туристичних ресурсів, матеріально-технічної бази та інфраструктури туризму, в тому числі проведення сертифікації підприємств розміщення та харчування з урахуванням європейських гармонізованих стандартів. Стимулювання приведення цін на послуги відповідно до категорійності об'єктів. Залучення громадських організацій та незалежних експертів міжнародного класу для оцінки якості наданих послуг.

3) Проведення регулярного вивчення та оцінки попиту на послуги туристичної дестинації «Львівська область» в розрізі соціальних груп і регіонів з метою формування пропозиції, адекватної рекреаційним потребам і очікуванням потенційних туристів. Підтримка високої і стійкої кон'юнктури попиту.

4) Державна підтримка маркетингових кампаній і програм просування туристичної дестинації «Львівська область» з використанням системи грантів і фінансових пільг, що надаються на конкурсній основі. Стимулювання ефективного брендингу.

Напрямок 8. Створення та просування засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій образу туристичної дестинації «Львівська область» як привабливого району рекреації та туризму. Для досягнення поставленої мети необхідно досягнути таких завдань:

1) Здійснення єдиної координованої політики держави та суспільних інститутів у формуванні позитивного іміджу туристичної дестинації «Львівська область» й інформуванні потенційних туристів про переваги регіону у задоволенні їх цільових потреб.

2) Проведення в постійному режимі комплексу маркетингових і соціологічних досліджень на різних сегментах ринку туристично-рекреаційних послуг для визначень концепцій рекламно-інформаційної діяльності підприємств.

3) Активне просування позитивного образу туристичної дестинації «Львівська область» в інформаційному просторі з використанням різних каналів масової інформації.

4) Створення сайту туристичної дестинації «Львівська область».

5) Проведення презентацій про туристично-рекреаційні можливості туристичної дестинації «Львівська область» на різних національних і міжнародних форумах і виставках.

6) Розробка подієвого календаря регіону та позиціонування його і окремих заходів (спортивно-туристських конкурсів, свят, фестивалів, майстер-класів, шоу і т.д.) на туристичних сайтах й у виданнях з метою залучення цільової клієнтури, особливо в міжсезоння.

7) Створення умов для малого бізнесу, що виробляє іміджеву продукцію (путівники, буклети, сувеніри з місцевою символікою).

8) Оцінка ефективності рекламно-інформаційного впливу на споживачів туристичного продукту з метою внесення коректив і радикальних змін у маркетингову стратегію.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме:

- досягненню високого рівня якості продукту лікувально-оздоровчого туризму;
- зростанню кількості туристів, що відвідують туристичну дестинацію «Львівська область»;
- зростанню обсягу наданих послуг і фінансових надходжень до державного та місцевих бюджетів;
- забезпеченню продуктивної зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць та самозайнятості; зростання рівня життя місцевого населення;
- створенню туристичної інфраструктури, що відповідатиме світовим стандартам;
- підвищенню професійного рівня працівників санаторно-курортних комплексів туристичної дестинації «Львівська область»;

- комплексне використання ресурсного потенціалу туристичної дестинації «Львівська область»;
- поліпшенню екологічної ситуації в регіоні та досягненню високої якості рекреаційного середовища;
- збільшенню тривалості курортних сезонів;
- підвищенню інтересу інвесторів, зростанню обсягу приватних інвестицій в туристично-рекреаційний комплекс регіону;
- формуванню позитивного образу туристичної дестинації «Львівська область» в туристському просторі.

3.2. Обґрунтування пропозицій щодо удосконалення туристичного продукту Львівської області на ринку лікувально-оздоровчого туризму

З метою удосконалення туристичного продукту Львівської області на ринку лікувально-оздоровчого туризму нами було розроблено тур до санаторно-курортного лікувального центру «Шкло», який є не таким відомим як курорти Трускавець та Моршин та пропонує лікувально-оздоровчі послуги для сегменту споживачів з середнім рівнем заробітку.

Санаторій «Шкло» розташований у лісопарку Розточчя в однойменному селі Яворівського району на Львівщині за 40 км від Львова, в мальовничому змішаному лісопарку площею 75 га, оточеному масивами соснових лісів. Щороку відвідують цю здравницю понад 3 тис. пацієнтів. Багатий унікальним поєднанням природних лікувальних факторів (власні питтєві джерела слабомінералізованої води “Нафтуся-Шкло”; Моршинська ропа джерело №1 і джерело №6; сірководневі джерела малої і середньої мінералізації; торф’яні мінеральні лікувальні грязі) санаторій створює унікальний лікувальний комплекс. Лікувально-діагностичний центр, в якому розміщені лікувальні та діагностичні кабінети, що оснащені сучасною медичною апаратурою, та в якому працюють висококваліфіковані фахівці, дає змогу кваліфіковано

проводити діагностику та ефективне лікування захворювань системи травлення, нервової системи, системи кровообігу, захворювань та травм органів опори та руху, урологічних захворювань, захворювань жіночих статевих органів та шкіри (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Корпус санаторно-курортного лікувального центру «Шкло»

У санаторії, у затишку лісу, можна повноцінно відпочити і тілом і душею. У зоні лісопарку розташовані природні озера, де можна і покупатись і порибалити. У вільний від процедур час на відпочиваючих чекають захоплюючі екскурсії. На території санаторію є доступна мережа WI-FI, аптека, їдальня, більярдний зал, бювети двох видів мінеральних вод, конференц-зал для проведення семінарів та зустрічей, а для найменших відвідувачів є дитячий майданчик.

У санаторії «Шкло» задіяні два спальних корпуси для проживання, які включають номери однокімнатні двомісні, тримісні та одномісні типу люкс. номери в санаторії обладнані душем, туалетом, балконами, в номерах є кабельне телебачення, доступна мережа WI-FI. У вартість путівки входить: проживання; 3-х разове харчування; лікування (табл. 3.1).

Ціни санаторію «Шкло» на 2019 рік

Номери	Кількість місць в номері	Вартість 1 л/дня, грн.	Вартість 1 л/дня для дитини, грн.
Одномісний номер	1	770,00	641,67
Однокімнатний номер	2	720,00	600,00
Однокімнатний номер	3	660,00	550,00

Харчування проводиться в обладнаній всім необхідним, просторій їдальні на 450 місць. Меню на замовлення. Застосовується дієтичне харчування, передбачені дієти №2, №5, №6, №7, №8, №9, №10, №15 за Певзнером. Вартість харчування на одну добу становить 240 грн., в т.ч.:

- сніданок 75 грн.;
- обід 85 грн.;
- вечеря 80 грн.

Фітобар санаторію «Шкло» пропонує величезний вибір фіточаїв, приготовлених з плодів, квіток і листя садових, лугових і лісових рослин. Такі напої підвищують імунітет, життєвий тонус і відновлюють сили. Вони використовуються в лікуванні і профілактиці багатьох захворювань володіють вишуканим смаком, тонким та приємним ароматом. Особливо корисні і смачні фіточаї з декількох компонентів. Певні збори з успіхом використовуються для лікування захворювань нервової, дихальної, серцево-судинної, травної, сечовидільної та ендокринної системи. Фіточаї сприяють поліпшенню розумових і фізичних можливостей людини.

Кисневий коктейль являє собою стійку смачну піну з бульбашок, наповнених цілющим киснем. До складу коктейлю можуть входити різноманітні, соки, сиропи, трав'яні і лікарський збори. Про користь таких напоїв свідчить той факт, що через стінки шлунка організм отримує в 10 разів більше кисню, ніж через легені. Таким чином, всього один стакан подібного напою замінює півгодинну прогулянку на свіжому повітрі. Кисень дуже

благодійно впливає на організм – він знімає хронічну втому, прискорює обмін речовин, покращує травлення. Крім того, кисневі коктейлі, які пропонує фітобар, допомагають впоратися з алергіями, захворюваннями легень, печінки та інших органів. Навіть цілком здорові люди після вживання кисневих коктейлів відчувають прилив енергії та бадьорості.

У санаторії «Шкло» широко застосовуються процедури лазеротерапії, магнітотерапії, магніто-лазеротерапії, ампліпульстерапії, діадинамотерапії, УВЧ-терапії, ультразвукової терапії, гальванізації, електрофорезу, гідроклонотерапії, релаксотерапії, пневмопресотерапії, трав'яних і масляних інгаляцій, ароматерапії, масажу, підводного душ-масажу, лікувальної фізкультури. Лікування доповнюється синглетно-кисневою терапією і фітотерапією. Обстеження проводяться в клінічній і біохімічній лабораторіях, кабінетах функціональної і ультразвукової діагностики. Консультації проводять невропатолог, уролог, гінеколог, стоматолог.

Шклівська мінеральна сірководнева вода аналогічна водам курортів Немирів і Любінь Великий (Львівська область) і наближена до вод Сочі-Мацестинського типу. За хімічним складом – сульфатно-гідрокарбонатна кальцієво-магнієва з середньою мінералізацією (2,5-4 г/л) із вмістом сірководню 120-150 мг/л. Застосовується зовнішньо у вигляді ванн. Механізм дії сірководневих ванн складається з суми ефектів хімічної, термічної, гідростатичної і рефлекторної дії, це проявляється в покращенні загального кровообігу, особливо периферійного, шкірного, що сприяє зняттю стресів, зниженню артеріального тиску, підвищенню опору шкіри до різних мікроорганізмів, покращенню процесів обміну речовин, зняттю запалення і болю в суглобах. З великим ефектом призначаються гінекологічні сірководневі зрошення при різних хронічних запальних захворюваннях жіночих статевих органів.

Цілющий ефект торф'яних мінеральних грязей базується на впливі на тіло людини хімічних, механічних і температурних подразників. Фізичні властивості торфу дозволяють робити аплікації порівняно високої температури,

що надає зігріваючий і стимулюючий ефект. Механічний вплив зумовлений тиском пелоїдної маси, а також тертям між частинками торфу і тілом пацієнта. Хімічний фактор лікування заснований на проникненні мікроелементів і біологічно активних речовин в організм через шкіру. Комплекс вищевказаних аспектів має трофічну, протизапальну, десенсибілізуючу, нейрогуморальну і розсмоктуючу дію і створює довготривалий лікувальний ефект. Зокрема, у пацієнтів активізується обмін речовин, покращується кровообіг, посилюються гальмівні процеси в корі головного мозку, за рахунок чого знімається стрес, втома і напруження. Крім того лікувальна грязь має місцевий протимікробний ефект, підвищує імунітет і загальний тонус. Пелоїдолікування застосовується для лікування порушень нервової системи – невралгії, радикуліти, гангліоніти. Торф є відмінним засобом для терапії та профілактики захворювань опорно-рухового апарату, зокрема, запальних захворювань суглобів, наслідків травм. Цілюща грязь добре зарекомендувала себе в лікуванні багатьох хвороб травної системи – гепатиту, виразкової хвороби шлунка і дванадцятипалої кишки, гастриту, коліту, холециститу. Крім цього, пелоїдотерапія застосовується в терапії розладів статевої сфери у чоловіків і жінок, шкірних та інших захворювань. Найбільш поширеною методикою пелоїдотерапії є аплікації. Вони поділяються на загальні, коли впливу піддається більша частина тіла, і місцеві. Крім аплікацій в санаторії застосовуються ректальні і вагінальні тампони.

Мінеральна вода «Нафтуса» – це гідрокарбонатна натрій-калій-магнієва вода слабкої мінералізації із біологічно активними речовинами – бітумами, гумусами, карбоновими ненасиченими жирними кислотами, нейтральними та кислими смолами, маслами, фенолами тощо. До складу цієї мінеральної води входять такі мікроелементи як натрій, калій, магній, мідь, свинець, літій, залізо, бром, йод, а також хлориди, сульфати, вуглекислота, сірководень, кремнієва кислота. Вона має легкий присмак нафти та запах сірководню. У відкритій посудині вода спочатку виділяє газ, але вже через декілька годин на її поверхні з'являється масляна плівка. Лікувальні та оздоровчі властивості «Нафтусі» мають широкий спектр: сечогінна, жовчогінна, спазмолітична, знеболююча дія,

стимуляція функції нирок і печінки; нормалізація діяльності шлунково-кишкового тракту та підшлункової залози, залоз внутрішньої секреції, відновлення клітин печінки, заспокоєння запальних процесів; нормалізація метаболізму (включаючи вуглеводний обмін, що особливо важливо для хворих на цукровий діабет); виведення каменів невеликих розмірів із нирок, сечовивідних та жовчовивідних шляхів, жовчного міхура та попередження їхнього утворення; очищення організму від шлаків, токсинів, радіонуклідів; імуномоделюючі властивості.

Лікування «Нафтусею» призначається при захворюваннях нирок та сечовивідних шляхів (сечокам'яна хвороба, цистит, пієлонефрит, вроджені аномалії), захворювань органів травлення (хронічний гепатит, дискінезія жовчовивідних шляхів, холецистит, панкреатит, коліти), захворювання обміну речовин (цукровий діабет, ожиріння та зайва вага). Не завадить пройти курс лікування «Нафтусею» і хворим з проблемами опорно-рухового апарату, серцево-судинної та периферійної нервової систем.

Моршинська ропа джерело № 1 за хімічним складом – хлоридно-сульфатна натрієво-магнієва. Суттєво доповнюють терапевтичну цінність води мікроелементи – мідь, цинк, залізо, алюміній, стронцій, титан, кобальт. Використовується для внутрішнього застосування. Особливо ефективна при лікуванні гастритів з пониженою секреторною функцією, ентероколітів з підвищеною моторно-евакуаторною функцією.

Моршинська ропа джерело № 6 за хімічним складом – сульфатно-хлоридна натрієво-магнієво-калієва з високим вмістом сульфатів магнію і калію, які в основному і обумовлюють специфічну дію при лікуванні хворих з паталогією печінки і жовчовивідних шляхів, гастритами із збереженою і підвищеною секреторною функцією.

Тривалість туру до санаторію «Шкло» може бути 7, 14, 21 днів. Обов'язковим після заселення є консультація лікаря, який призначає комплекс оздоровчих процедур. Згідно програми перебування (табл. 3.2) проходження процедур передбачається після сніданку. Після обіду передбачена екскурсійна

програма. Після вечері – розважальна програма (кіноперегляд, музичні концерти, дискотека, карооке, більярд).

Таблиця 3.2

Програма лікувально-оздоровчого туру в санаторій «Шкло»

Понеділок – субота	
8.00-9.00	Сніданок
9.00-13.00	Лікувальні процедури
13.00-14.00	Обід
14.00-17.00	Екскурсія
18.00-19.00	Вечеря
20.00-22.00	Розважальна програма
Неділя	
8.00-9.00	Сніданок
9.00-17.00	Екскурсія
18.00-19.00	Вечеря
20.00-22.00	Розважальна програма

Екскурсійна програма не входить у вартість путівки до санаторію «Шкло» та здійснюється за вибором відпочиваючого за додаткову плату. Серед екскурсійних програм: Вулицями старовинного Львова; Унікальні святині Підгір'я: Гошів, Храм Св. Анни; Стрий – Водоспад Кам'янка – Мертве озеро – могила Святослава; Скелі Довбуша, Моршин; Борислав – нафтова столиця, Дрогобич – столиця Прикарпаття; Бойківське весілля в горах; Закарпаття. Мукачево. Берегово – купання в термальних басейнах; Озеро Синевир, водоспад Шипіт.

Отже, санаторій «Шкло» – це чарівне місце для відпочинку і оздоровлення у Львівській області, розташоване в мальовничому сосновому лісі. Це місце славиться тим, що в лікуванні використовуються природні джерела лікувальної мінеральної води «Нафтуса-Шкло» і мінеральні торф'янисті грязі. Всі високоефективні процедури виконуються на сучасному обладнанні.

Висновки до розділу 3

1. З метою удосконалення стратегії розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Львівській області, на нашу думку, доцільно запропонувати ряд заходів щодо удосконалення та розвитку відповідного туристичного регіону: диверсифікація функціональної структури туристичної дестинації «Львівська область»; прийом і обслуговування міжнародних туристів та забезпечення потреб внутрішнього туризму; згладжування амплітуди активності функціонування туристичної дестинації «Львівська область» протягом року і збільшення тривалості курортних сезонів; дотримання принципів сталого (збалансованого) розвитку в практиці рекреаційного природокористування; реалізація інвестиційної моделі зростання кількісних і якісних параметрів туристичного продукту та підвищення його конкурентоспроможності; інфраструктурне забезпечення якісного зростання туристичного продукту; Досягнення висококонкурентних позицій туристичного продукту на основі інноваційності, високої якості туристичних послуг, використання гнучкої цінової політики та запровадження ефективної системи просування; Створення та просування засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій образу туристичної дестинації «Львівська область» як привабливого району рекреації та туризму.

2. З метою удосконалення туристичного продукту Львівської області на ринку лікувально-оздоровчого туризму нами було розроблено тур до санаторно-курортного лікувального центру «Шкло», який є не таким відомим як курорти Трускавець та Моршин та пропонує лікувально-оздоровчі послуги для сегменту споживачів з середнім рівнем заробітку. Санаторій «Шкло» розташований у лісопарку Розточчя в однойменному селі Яворівського району на Львівщині за 40 км від Львова, в мальовничому змішаному лісопарку площею 75 га, оточеному масивами соснових лісів. Багатий унікальним поєднанням природних лікувальних факторів (власні питтєві джерела слабомінералізованої води «Нафтуся-Шкло»; Моршинська ропа джерело №1 і джерело №6; сірководневі джерела малої і середньої мінералізації; торф'яні

мінеральні лікувальні грязі) санаторій створює унікальний лікувальний комплекс.

3. У санаторії «Шкло» задіяні два спальних корпуси для проживання, які включають номери однокімнатні двомісні, тримісні та одномісні типу люкс. номери в санаторії обладнані душем, туалетом, балконами, в номерах є кабельне телебачення, доступна мережа WI-FI. У вартість путівки входить: проживання; 3-х разове харчування; лікування. Вона становить 550-770 грн. за 1 особу в день.

4. Тривалість туру до санаторію «Шкло» може бути 7, 14, 21 днів. обов'язковим після заселення є консультація лікаря, який призначає комплекс оздоровчих процедур. Згідно програми перебування проходження процедур передбачається після сніданку. Після обіду передбачена екскурсійна програма. Після вечері – розважальна програма (кіноперегляд, музичні концерти, дискотека, карооке, більярд). Екскурсійна програма не входить у вартість путівки до санаторію та здійснюється за вибором відпочиваючого за додаткову плату.

ВИСНОВКИ

1. Лікувально-оздоровчий туризм поділяється на лікувальний, метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань, і профілактичний (веллнес-туризм), спрямований на підтримку організму в здоровому стані і збереження балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини. Веллнес-туризм, у свою чергу, може бути активним (спорт і фітнес) та пасивним (програми краси). Індустрією лікувальний туризм постає з 80-х років ХХ ст., однак історія його розвитку сягає глибини віків. Лікувально-оздоровчий сервіс у санаторно-курортних закладах як спеціалізований процес спрямований на організацію відпочинку і вдосконалення здорового способу життя споживача (відпочивальника) за рахунок оплати конкретних послуг. Залежно від цілей діяльності курорти можуть виконувати такі функції: санаторно-лікувальне лікування; медична реабілітація хворих; оздоровчий відпочинок і профілактика захворювань; культурно-лікувальна і дозвіллева рекреація.

2. Львівська область розташована на заході України та межує з Волинською, Рівненською, Тернопільською, Івано-Франківською та Закарпатською областями. Має вихід до державного кордону з Республікою Польща. Львівська область відома, як одне з найкращих в Україні місць рекреації та туризму. На базі багатих природно-рекреаційних ресурсів створено санаторно-оздоровчі заклади: Великий Любінь, Моршин, Східниця, Трускавець, Шкло. Зоною туризму є південь області, територія Українських Карпат та Прикарпаття. Найбільші центри пізнавального туризму – Львів та інші старовинні міста з історико-архітектурними пам'ятками: Жовква, Дорогобич, Городок, Самбір, Золочів.

3. У 2018 р. Львівська область серед регіонів України 2 місце за кількість туристів, обслужених туристичними фірмами і за кількістю розміщених у готельних закладах, а також 3 місце за кількістю суб'єктів туристичної діяльності. Туристичну діяльність у Львівській області провадили 342 організації: 58 туристичних операторів, 233 туристичних агенти, 51 екскурсійна

фірма. Їхніми послугами скористалися 182 тис. осіб, що на 4,1 % більше ніж у попередньому році. Туристичні підприємства Львівщини надали послуги 7,6 тис. іноземних туристів (4 %) з 31 країни світу. Серед них переважали громадяни Польщі, Азербайджану, Білорусі. Внутрішньому туризму віддали перевагу 34 % туристів. 112,75 тис. вітчизняних туристів (62 %) виїжджали за кордон у 71 країну світу. Серед країн-лідерів з приймання вітчизняних туристів у 2018 р. були: Єгипет, Туреччина, Угорщина, Болгарія, Греція, Чехія.

4. У 2017 р. у Львівській області діяли 277 готелів та аналогічних закладів. Одноразова місткість цих закладів становила 18,3 тис. місць, номерний фонд налічував 9,0 тис. номерів. Спеціалізованих засобів розміщування налічувалось 60 одиниць на 14,6 тис. місць. Послугами колективних засобів розміщування скористалися 987,9 тис. осіб. Сьому частину приїжджих (138,8 тис. осіб) становили іноземні громадяни, з них 121 тис. розміщувалися у готельних закладах, 17,8 тис. обслуговувались санаторно-курортними закладами. Більшість іноземних громадян прибули з Польщі, Туреччини, Білорусі, Німеччини, США. Серед оздоровлених іноземців у санаторно-курортних закладах переважали громадяни з Польщі, Молдови та Білорусі.

5. Аналізуючи динаміку санаторно-курортних та оздоровчих засобів розміщення, а також дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Львівської області, необхідно зазначити, що заклади лікувального спрямування мають тенденцію до скорочення. Загальна кількість туристів, розміщених в санаторно-курортних та оздоровчих закладах в Львівській області, скоротилася у 1,5 рази у 2014 р. Починаючи з 2015 р. потік іноземних туристів зростає незначними темпами.

6. Відповідальним за стратегію розвитку та просування туризму у Львівській області є Управління туризму та курортів Львівської обласної державної адміністрації. На території Львівської області розташовано 8 туристично-інформаційних центрів у Львові, Жовкві, Дрогобичі, Стрию, Самборі та Трускавці. 28 січня 2019 р. Львівська область офіційно отримала

свій новий брендбук. Львівська область була представлена Міжнародному туристичному салоні «Україна» - UITM'2019 та Львівському міжнародному форумі індустрії туризму та гостинності. На розвиток та просування туризму, курортів та рекреації у Львівській області у 2019 р. було виділено 2238 тис. грн.

7. З метою удосконалення стратегії розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Львівській області, на нашу думку, доцільно запропонувати ряд заходів щодо удосконалення та розвитку відповідного туристичного регіону: диверсифікація функціональної структури туристичної дестинації «Львівська область»; прийом і обслуговування міжнародних туристів та забезпечення потреб внутрішнього туризму; згладжування амплітуди активності функціонування туристичної дестинації «Львівська область» протягом року і збільшення тривалості курортних сезонів; дотримання принципів сталого (збалансованого) розвитку в практиці рекреаційного природокористування; реалізація інвестиційної моделі зростання кількісних і якісних параметрів туристичного продукту та підвищення його конкурентоспроможності; інфраструктурне забезпечення якісного зростання туристичного продукту; Досягнення висококонкурентних позицій туристичного продукту на основі інноваційності, високої якості туристичних послуг, використання гнучкої цінової політики та запровадження ефективної системи просування; Створення та просування засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій образу туристичної дестинації «Львівська область» як привабливого району рекреації та туризму.

8. З метою удосконалення туристичного продукту Львівської області на ринку лікувально-оздоровчого туризму нами було розроблено тур до санаторно-курортного лікувального центру «Шкло», який є не таким відомим як курорти Трускавець та Моршин та пропонує лікувально-оздоровчі послуги для сегменту споживачів з середнім рівнем заробітку. Санаторій «Шкло» розташований у лісопарку Розточчя в однойменному селі Яворівського району на Львівщині за 40 км від Львова, в мальовничому змішаному лісопарку площею 75 га, оточеному масивами соснових лісів. Багатий унікальним

поєднанням природних лікувальних факторів (власні питтєві джерела слабомінералізованої води “Нафтуся-Шкло”; Моршинська ропа джерело №1 і джерело №6; сірководневі джерела малої і середньої мінералізації; торф’яні мінеральні лікувальні грязі) санаторій створює унікальний лікувальний комплекс.

9. У санаторії «Шкло» задіяні два спальних корпуси для проживання, які включають номери однокімнатні двомісні, тримісні та одномісні типу люкс. номери в санаторії обладнані душем, туалетом, балконами, в номерах є кабельне телебачення, доступна мережа WI-FI. У вартість путівки входить: проживання; 3-х разове харчування; лікування. Вона становить 550-770 грн. за 1 особу в день. Тривалість туру до санаторію «Шкло» може бути 7, 14, 21 днів. обов’язковим після заселення є консультація лікаря, який призначає комплекс оздоровчих процедур. Згідно програми перебування проходження процедур передбачається після сніданку. Після обіду передбачена екскурсійна програма. Після вечері – розважальна програма (кіноперегляд, музичні концерти, дискотека, карооке, більярд). Екскурсійна програма не входить у вартість путівки до санаторію та здійснюється за вибором відпочиваючого за додаткову плату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

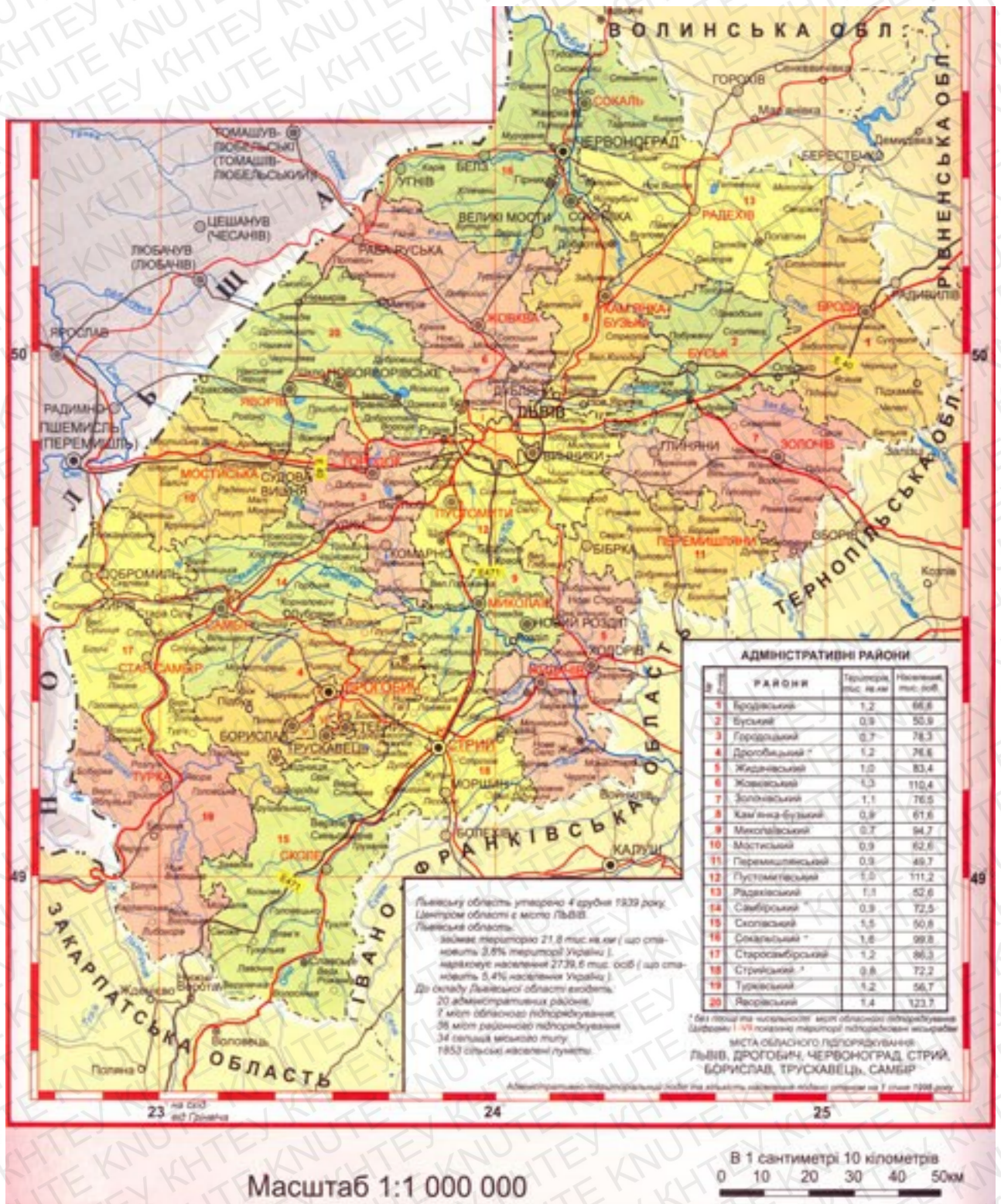
1. Бабкин А.В. Специальные виды туризма: учебное пособие / А.В. Бабкин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 252 с.
2. Баєва О.В. Тенденції розвитку санаторно-курортного бізнесу в Україні / О.В.Баєва, Н.І. Новальська // Проблеми модернізації України. Науковий часопис. – Випуск 1. – К.: «Вид. дім «Персонал», 2015. – С. 52–55.
3. Бережна О.О. Стан і проблеми розвитку рекреаційно-оздоровчого комплексу України в період переходу до ринкових відносин / О.О. Бережна // Економіка України – № 4, 2003. С. 6 – 19.
4. Брусільцева Г.М. Особливості стратегічного управління розвитком лікувально-оздоровчого туризму на регіональному рівні / Г.М. Брусільцева // Ефективна економіка. – 2015. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_34
5. Габчак Н.Ф. Історія становлення та сучасний стан лікувально-оздоровчого туризму Закарпатської області / Н.Ф. Габчак // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – 2015. – № 2. – С. 114-120.
6. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lv.ukrstat.gov.ua/>
7. Гунченко О. О. Географія медичного туризму в країнах Європи // Географія та туризм. – 2014. – Вип. 30. – С. 110-121.
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Дубінський С.В. Визначення факторів, які забезпечують розвиток медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні / С.В. Дубінський, В.М. Орлова // Академічний огляд. – 2017. – № 2. – С. 12-20.
10. Живицький О.В. Проблеми і перспективи створення курортно-рекреаційних закладів в українському Причорномор'ї. / О.В. Живицький. – Сімферополь: Економіка України, 2007. – 394 с.

11. Інноваційний розвиток туризму: монографія / Михайліченко Г. І. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 608 с.
12. Казачковська Г.В. Можливості сталого розвитку туризму та курортів в Україні. Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою: матер. доп. II наук.-практ. конф. Бердянськ: АУІТ «АРІУ», 2006. С. 126–137.
13. Кифяк В.Ф. Стратегія розвитку територіальних рекреаційних систем: теорія, методологія, практика: монографія / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2010. – 432 с.
14. Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму: навчальний посібник / М.П.Кляп, Ф.Ф.Шандор. – Ужгород, 2011. – 350 с.
15. Конвергентність ринку туристичних послуг / Т.І. Ткаченко, Т.П. Дупляк // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2018. – № 6. – С. 32–41.
16. Львівська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://loda.gov.ua/>
17. Львівська область – Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/info/regions/6-lviv>
18. Мазаракі А.А. Сервісне управління підприємствами курортно-рекреаційної сфери / А.А. Мазаракі, Н.І. Ведмідь // Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23–24 жовтня 2014 р. – С. 157–159.
19. Малімон В.В. Концептуальні засади формування регіонального ринку медичного туризму // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 1 (16). – С. 34-38.
20. Мальська М.П., Рутинський М.Й. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія / М.П. Мальська, М.Й. Рутинський, Н.М. Паньків. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – С. 191-210.

21. Матрошилін О.Г., Зав'ялова О.Р., Роголя Ю.Я. Загальна фізіотерапія і курортологія: Навч. посібник / О.Г. Матрошилін, О.Р. Зав'ялова, Ю.Я. Роголя. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2006. – 297 с.
22. Медичний туризм: теорія та практика: навч. посіб. / М.П. Мальська, О. Ю. Бордун –К.: «Центр учбової літератури», 2018. – 128 с.
23. Методологічні підходи до стратегічного планування розвитку туристичної дестинації / Ю.Б. Забалдіна, Т.П. Дупляк, В.Г. Жученко // Ефективна економіка. – 2018 – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
24. Міжнародний туристичний салон «Україна» - UITM [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraine-itm.com.ua/uk-UA/>
25. Одрехівський М.В. Маркетингово-орієнтоване управління рекреаційними інноваційними підприємствами: монографія / М.В. Одрехівський. – Дрогобич: РВ ДДПУ, 2009. – 488 с.
26. Особливості конкуренції в туризмі / О.С. Трегубов // Економіка і організація управління. – 2016. – № 2 (22). – С. 101-107.
27. Поворозник М. Ю. Міжнародний медичний туризм у формуванні глобального сегменту медичних послуг // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; Одеський національний економічний університет . – Одеса, 2017. – № 63-64 (2-3). – С. 16–24.
28. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
29. Романів О. Географія медичного туризму Європи // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – Вип. 8(1). – С. 79-84.
30. Рутинський М. Й. Ключеві принципи сталого розвитку курортно-рекреаційної сфери західного регіону України // Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива. Матеріали III міжнар. наук. конф. (28-29 травня, 2010 р.) / М. Й. Рутинський. – Тернопіль, 2010. – С. 137-138.

31. Рутинський М. Класифікація та типологія курортів // Вісник Львівського ун-ту. Серія географічна. – 2007. – Вип. 34. – С. 236-246.
32. Рутинський М. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації / М. Рутинський, В. Петранівський // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 29(1). – С. 179-189.
33. Рутинський М.Й. Географія лікувально-оздоровчого туризму у Західному регіоні України на межі ХІХ-ХХ ст. / М.Й. Рутинський. Матеріали VII Міжнародної конференції "Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід" (4-6 жовтня 2013р.) Львів-Тернопіль. – С. 487-493.
34. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко, М.Г. Бойко та ін.; за заг. ред.. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац торг.-екон. ун-т, 2010. – 596 с.
35. Туристично-інформаційні центри України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.touristinfo.sitegist.net/uk/about/TIC_Ukraine/
36. Туристські дестинації (теорія, управління, брендинг) : монографія / А.А. Мазаракі, Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 388 с.
37. Фактори формування конкурентоспроможності туристичної індустрії / О.В. Белякова // Менеджер. – 2016. – № 3 (72). – С. 68-74.
38. Lviv Region Branding UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://happydesign.pro/lvivregion/>

Адміністративна карта Львівської області

Туристична статистика Львівської області

ПОЛОЖЕННЯ
про управління туризму та курортів
Львівської обласної державної адміністрації

1. Управління туризму та курортів Львівської обласної державної адміністрації (надалі – Управління) є структурним підрозділом Львівської обласної державної адміністрації, що утворюється розпорядженням голови обласної державної адміністрації та входить до її складу.

2. Управління підпорядковується голові обласної державної адміністрації, а також підзвітне і підконтрольне Міністерству економічного розвитку і торгівлі України (надалі – Мінекономрозвитку).

3. Управління у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України і постановами Верховної Ради України, актами Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, чинними міжнародними договорами України, наказами Мінекономрозвитку, розпорядженнями голови обласної державної адміністрації, рішеннями обласної ради, наказами керівника апарату облдержадміністрації, наказами начальника Управління та цим Положенням.

4. Управління є правонаступником департаменту міжнародного співробітництва та туризму обласної державної адміністрації в частині повноважень, що стосуються туризму та курортів.

5. Основними завданнями Управління є:

5.1. Реалізація державної політики у сфері туризму та курортів.

5.2. Організація виконання законодавства України у сфері туризму, курортів та рекреації, здійснення контролю за його реалізацією.

5.3. Здійснення виконавчих та організаційно-розпорядчих функцій щодо організації і розвитку сфери туризму та курортів.

5.4. Утвердження позитивного іміджу та популяризація регіону як туристичної дестинації на території України та за її межами.

6. Управління відповідно до покладених на нього завдань:

6.1. Організовує виконання Конституції і законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Мінекономрозвитку, інших центральних органів виконавчої влади та здійснює контроль за їх реалізацією в частині повноважень Управління.

6.2. Готує центральним органам виконавчої влади пропозиції щодо формування державної політики, спрямованої на розвиток туризму та курортів.

6.3. Узагальнює практику застосування законодавства, надає пропозиції щодо удосконалення законодавства у сфері туризму та курортів.

6.4. Бере участь у розробленні, погоджує та розробляє проекти нормативно-правових актів у визначених законом випадках у сфері туризму та курортів.

6.5. Бере участь у розробленні, погоджує та розробляє проекти організаційно-розпорядчих документів обласної державної адміністрації, що стосуються сфери туризму та курортів.

6.6. Аналізує стан та тенденції розвитку сфери туризму і курортів, вживає заходів щодо усунення недоліків.

6.7. Бере участь у підготовці звітів голови обласної державної адміністрації для їх розгляду на сесії обласної ради щодо напрямів туризму, курортів та рекреації.

6.8. Забезпечує підготовку інформаційних та аналітичних матеріалів, що стосуються сфери туризму та курортів, для подання голові обласної державної адміністрації.

6.9. Готує матеріали щодо стану та розвитку туристичної та курортної сфери для розгляду на засіданнях Колегії обласної державної адміністрації.

6.10. Вносить пропозиції до проекту обласного бюджету.

6.11. Бере участь у розробленні та виконанні державних і регіональних цільових програм розвитку туризму, курортів, захисту та безпеки туристів і промоції.

6.12. Бере участь у підготовці заходів щодо регіонального розвитку у напрямі туристичної та курортної сфер.

6.13. Розробляє та реалізує на території області заходи з підвищення якості регіонального туристичного продукту.

6.14. Розробляє та реалізує на території області заходи управління людськими ресурсами у сфері туризму, курортів і рекреації.

6.15. Розробляє та реалізує на території області заходи з формування позитивного туристичного іміджу та популяризації області як туристичного напрямку. Представляє туристичний і курортний потенціал області на різноманітних виставкових заходах, конференціях, семінарах, форумах, фестивалях, ярмарках, салонах та інших публічних заходах у сфері туризму та курортів в Україні та за кордоном, забезпечує організацію та проведення таких заходів на території області.

6.16. Розробляє заходи та сприяє вдосконаленню і розвитку туристичної та санаторно-курортної інфраструктури, придорожньої інфраструктури, готельного господарства області.

6.17. Розробляє та реалізує на території області заходи з гарантування безпеки для туристів.

6.18. Розробляє та реалізує на території області заходи, пов'язані із залученням міжнародної технічної допомоги та інвестиційних коштів для розвитку сфери туризму та курортів.

6.19. Реалізує міжнародні проекти щодо розвитку туризму та курортів.

6.20. Розглядає в установленому законодавством порядку звернення громадян, запити і звернення народних депутатів України та депутатів відповідних місцевих рад, органів державної влади, засобів масової інформації,

суб'єктів господарювання, громадських організацій з питань, що належать до компетенції управління.

6.21. Співпрацює з органами державної влади і місцевого самоврядування України та іноземних держав, зокрема митними органами та органами прикордонних служб, дипломатичними і консульськими установами в Україні та за кордоном, агентствами розвитку, асоціаціями, спілками та іншими організаціями України й іноземних держав, міжнародними фінансовими інституціями та установами з питань розвитку міжнародного та транскордонного співробітництва в сфері туризму і курортів, розроблення та реалізації міжнародних проектів у сфері туризму та курортів.

6.22. Здійснює організаційно-методичне керівництво, координацію структурних підрозділів районних державних адміністрацій, ОТГ та міських рад міст обласного значення з питань, що належать до компетенції Управління, співпрацює зі структурними підрозділами обласної державної адміністрації.

6.23. Погоджує кандидатури на посади керівників структурних підрозділів районних державних адміністрацій, до компетенції яких належать питання туризму та курортів.

6.24. Проводить інформаційну та консультаційну роботу з питань туристичної та курортної сфери, бере участь у підготовці та проведенні конференцій, симпозіумів, семінарів, виставкових, презентаційних заходів тощо.

6.25. Сприяє проведенню науково-дослідних, економічних, соціальних, маркетингових та інших робіт у сфері туризму та курортів.

6.26. Надає відповідним органам державної влади пропозиції щодо відзначення активних громадських організацій та суб'єктів господарської діяльності, відзначення працівників підприємств, установ та організацій у сфері туризму і курортів державними нагородами і відомчими відзнаками, застосовує інші форми заохочення.

6.27. Постійно інформує населення про стан здійснення визначених нормативно-правовими актами повноважень.

6.28. Надає Мінекономрозвитку узагальнені статистичні, довідкові та аналітичні матеріали щодо стану туристичної і санаторно-курортної сфер області.

6.29. В установленому порядку вносить пропозиції щодо вдосконалення системи обліку звітності та державної статистики у сфері туризму та курортів.

6.30. Надає органам виконавчої влади пропозиції щодо здійснення контролю за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, що виділяються з державного бюджету для забезпечення проектів і програм у сфері туризму і курортів, та інших коштів і надходжень, надає відповідним органам організаційно-методичну допомогу у реалізації цих програм і проектів.

6.31. Вживає заходів щодо розвитку внутрішнього та в'їзного туризму, пізнавального, ділового, активного, сільського зеленого, екологічного, оздоровчого, інноваційного та інших видів туризму.

6.32. Вживає заходів щодо розвитку курортних і туристичних центрів та об'єктів індустрії гостинності.

6.33. Здійснює забезпечення раціонального використання та збереження туристичних і курортних ресурсів.

6.34. Надає Мінекономрозвитку пропозиції щодо позбавлення ліцензій суб'єктів туристичної діяльності, які порушують ліцензійні умови або чинне законодавство у сфері туризму та курортів, або робота яких негативно впливає на збереження навколишнього природного чи історично-культурного середовища.

6.35. Координує роботу курсів підготовки фахівців туристичного супроводу з питань видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу та постійного підвищення професійного рівня екскурсоводів, гідів-перекладачів та гірських провідників.

6.36. Веде облік і координує діяльність суб'єктів туристичної діяльності, курортних, санаторних та гірськолижних комплексів, закладів розміщення та харчування незалежно від форм власності.

6.37. Координує діяльність курортних закладів, пов'язаних з використанням лікувальних ресурсів, а також діяльність підприємств, установ та організацій, які обслуговують курорти.

6.38. Готує для розгляду центральними органами виконавчої влади матеріали про надання території статусу курорту державного значення.

6.39. Надає відповідним органам місцевого самоврядування пропозиції щодо оголошення природних територій курортними територіями місцевого значення.

6.40. Бере участь у створенні та веденні Державного кадастру природних лікувальних ресурсів області.

6.41. Бере участь у затвердженні режиму округів і зон санітарної (гірничо-санітарної) охорони курортів місцевого значення.

6.42. Надає відповідним органам державної влади пропозиції щодо ліцензування, сертифікації, категоризації суб'єктів туристичної діяльності на надання туристичних послуг населенню, здійснює контроль за їх діяльністю в межах наданих повноважень.

6.43. Бере участь у роботі комісій, які проводять сертифікацію закладів розміщення та надання готельних послуг.

6.44. Сприяє розвитку курортних зон, контролює надання закладами туристичної та курортної діяльності оздоровчих послуг населенню та вживає заходів щодо розширення мережі цих закладів, здійснює контроль за додержанням державних стандартів у сфері санаторно-курортного лікування та відпочинку.

6.45. Вивчає потреби у фахівцях туристичної та санаторно-курортної сфери, надає відповідним органам державної влади пропозиції щодо здійснення контролю за рівнем професійної підготовки фахівців різних ланок підприємств туризму та санаторно-курортних закладів.

6.46. Забезпечує контроль за виконанням туристичними підприємствами умов і правил надання туристичних послуг.

6.47. Вивчає потреби та надає відповідним органам державної влади пропозиції щодо облаштування мережі міжнародних транспортних коридорів об'єктами туристичної інфраструктури, одержання кредитів для потреб розвитку туристичної та санаторно-курортної сфер області.

6.48. Вживає, відповідно до чинного законодавства України, заходів щодо забезпечення захисту прав туристів і відпочивальників з області за кордоном та іноземних туристів в області.

6.49. Забезпечує ефективне та цільове використання відповідних бюджетних коштів.

6.50. Забезпечує здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції.

6.51. Забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Управління.

6.52. Сприяє у проведенні консультацій з громадськістю та громадської експертизи.

6.53. Забезпечує організацію роботи з укомплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів.

6.54. Забезпечує реалізацію державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом.

6.55. Бере участь у вирішенні, відповідно до законодавства, колективних трудових спорів (конфліктів).

6.56. Забезпечує захист персональних даних.

6.57. Здійснює інші функції в сфері туризму та курортів відповідно до покладених на нього завдань.

7. Управління має право:

7.1. Залучати фахівців інших структурних підрозділів обласної державної адміністрації, підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян (за погодженням з їхніми керівниками) для розгляду питань, що належать до його компетенції.

7.2. Представляти обласну державну адміністрацію, за дорученням голови обласної державної адміністрації, у міжнародних організаціях, офіційних міжнародних заходах і під час укладання договорів міжнародного та міжрегіонального характеру.

7.3. Ініціювати, робити запити та одержувати в установленому порядку від структурних підрозділів обласної державної адміністрації, районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад, підприємств, установ та організацій інформацію, документи, інші матеріали, необхідні для виконання своїх функцій, а від Головного управління статистики у Львівській області, органів Державної фіскальної служби – безоплатно статистичні, податкові та митні дані.

7.4. Вносити в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення роботи обласної державної адміністрації в сфері туризму та курортів.

7.5. Користуватись в установленому порядку інформаційними базами органів виконавчої влади, системами зв'язку та комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами.

7.6. Скликати в установленому порядку наради, проводити семінари та інші заходи з питань, що належать до компетенції Управління.

7.7. Разом з відповідними органами виконавчої влади здійснювати контроль, у межах своєї компетенції, за цільовим використанням державних коштів, виділених на реалізацію програм, проектів, заходів, а також міжнародних програм.

7.8. Створювати при Управлінні дорадчі комісії, ради та інші органи для розгляду рекомендацій і пропозицій щодо реалізації основних напрямів діяльності та вирішення інших питань, члени яких виконують свої функції на громадських засадах.

Склад цих органів і положення про них затверджує начальник Управління.

8. Управління у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими структурними підрозділами обласної державної адміністрації, районними державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, а також з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та об'єднаннями громадян.

До складу Управління входять:

- відділ розвитку туризму та курортів;
- відділ маркетингу та промоції.

9. Структурні підрозділи районних державних адміністрацій, які виконують завдання і функції у сфері туризму та курортів підзвітні та підконтрольні Управлінню.

10. Управління очолює начальник.

Начальник Управління призначається на посаду та звільняється з посади головою обласної державної адміністрації згідно із законодавством про державну службу за погодженням з Мінекономрозвитку.

Начальник Управління має одного заступника начальника Управління – начальника відділу. Заступника начальника Управління – начальника відділу призначає на посаду та звільняє з посади начальник Управління згідно із законодавством про державну службу.

На час відсутності начальника Управління чи неможливості здійснення ним своїх повноважень з інших причин його обов'язки виконує заступник начальника Управління – начальник відділу, а в разі його відсутності - один із державних службовців Управління відповідно до розпорядження голови обласної державної адміністрації або наказу начальника Управління.

11. Начальник Управління:

11.1. Здійснює керівництво діяльністю Управління, несе персональну відповідальність за виконання покладених на Управління завдань.

11.2. Представляє інтереси Управління у взаєминах з іншими структурними підрозділами обласної державної адміністрації, з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями.

11.3. Видає, в межах своєї компетенції, накази, організовує та контролює їх виконання. Накази нормативно-правового характеру, які стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян або мають міжвідомчий характер, підлягають державній реєстрації в Головному територіальному управлінні юстиції у Львівській області.

11.4. Визначає функції та завдання заступника начальника Управління – начальника відділу та начальника відділу. Розподіляє обов'язки між працівниками Управління.

11.5. Призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, державних службовців Управління, присвоює їм ранги державних службовців, заохочує їх та притягає до дисциплінарної відповідальності.

11.6. Приймає на роботу та звільняє з роботи у порядку, передбаченому законодавством про працю, працівників Управління, які не є державними службовцями, заохочує їх та притягає до дисциплінарної відповідальності.

11.7. Забезпечує дотримання працівниками Управління правил внутрішнього службового розпорядку та виконавської дисципліни.

11.8. Організовує роботу з підвищення рівня професійної компетентності державних службовців Управління.

11.9. Вживає заходів щодо удосконалення організації та підвищення ефективності роботи Управління.

11.10. Подає на затвердження голові обласної державної адміністрації положення, структуру, кошторис і штатний розпис Управління у межах граничної чисельності працівників та фонду оплати праці.

11.11. Затверджує положення про структурні підрозділи та посадові інструкції працівників Управління.

11.12. Планує роботу Управління, вносить пропозиції щодо формування планів роботи обласної державної адміністрації.

11.13. Вносить пропозиції з питань діяльності Управління на затвердження голови обласної державної адміністрації та на розгляд сесії обласної ради.

11.14. Звітує перед головою обласної державної адміністрації про виконання покладених на Управління завдань та затверджених планів роботи.

11.15. Бере участь у нарадах голови обласної державної адміністрації.

11.16. Скликає в установленому порядку наради з питань, що належать до компетенції Управління.

11.17. Входить (за посадою) до складу комісій, дорадчих, консультаційних та інших органів обласної державної адміністрації.

11.18. Може входити (за посадою) до складу Колегії обласної державної адміністрації. Вносить пропозиції щодо розгляду на засіданнях Колегії питань,

що належать до компетенції Управління, та розробляє проекти відповідних рішень.

11.19. Розпоряджається коштами, в межах затвердженого кошторису, на утримання Управління та іншими коштами, за якими є головним розпорядником.

11.20. Проводить особистий прийом громадян з питань, що належать до повноважень Управління.

11.21. Виконує інші обов'язки, покладені на нього керівництвом обласної державної адміністрації відповідно до чинного законодавства України.

11.22. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Управління, в Управлінні може утворюватися колегія у складі начальника Управління (голови колегії), заступника і керівників структурних підрозділів Управління, а також інших працівників Управління. До складу колегії можуть входити керівники інших структурних підрозділів обласної державної адміністрації, а також керівники установ, підприємств, організацій, науковці, вчені, фахівці відповідної сфери діяльності за згодою. Склад колегії та зміни до його складу затверджує голова обласної державної адміністрації за поданням начальника Управління. Членів колегії звільняє від виконання обов'язків голова обласної державної адміністрації за поданням начальника Управління. Рішення колегії мають рекомендаційний характер. На підставі рішення колегії готуються накази начальника Управління.

12. Накази начальника Управління, що суперечать Конституції та законам України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, наказам Мінекономрозвитку, інших центральних органів виконавчої влади, можуть бути скасовані головою облдержадміністрації, Мінекономрозвитку.

13. Заступник начальника Управління - начальник відділу:

13.1. Здійснює керівництво діяльністю відділу, несе персональну відповідальність за виконання покладених на відділ завдань, визначає функції та завдання працівників відділу.

13.2. Погоджує положення про структурні підрозділи Управління, посадові інструкції працівників Управління.

13.3. Подає начальникові Управління пропозиції щодо заходів заохочення та застосування дисциплінарних стягнень до працівників Управління.

14. Управління утримується за рахунок коштів Державного бюджету України. Управління є бюджетною неприбутковою установою, не є платником податку на прибуток підприємств. Фінансування діяльності Управління здійснюється з державного бюджету і використовується виключно на його утримання. Фінансування Управління з обласного бюджету спрямовується для реалізації завдань та напрямів діяльності, визначених цим Положенням. У результаті своєї діяльності Управління не отримує прибутків.

15. Граничну чисельність, фонд оплати праці працівників і видатки на утримання Управління в межах виділених асигнувань визначає голова обласної державної адміністрації.

16. Штатний розпис та кошторис Управління затверджує голова обласної державної адміністрації за поданням начальника Управління.

17. Управління є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в органах Казначейства, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, бланк Управління.

18. У разі припинення юридичної особи (Управління) в результаті ліквідації, реорганізації (злиття, поділу, приєднання або перетворення), передача активів Управління відбувається в межах установ, неприбуткових організацій, які є структурними підрозділами облдержадміністрації, або на баланс облдержадміністрації.